

*Araştırma Makalesi***Geçicilik, Göç ve Barınma: Ankara Önder Mahallesi’nde Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Nüfus İçin Mekânsal Öneriler¹**

**Adile Nuray BAYRAKTAR², Cemre ÖNERTÜRK³, Mediha ÖLMEZ GÜLTEK⁴, Elif Nur BEK⁵,
Almina GÜREL⁶, Şeyda HATİPOĞLU⁷**

Öz

Son yıllarda tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de “göç” ve “göçmenlik” tartışmaları en önemli gündem başlıklarından birisini oluşturmaktadır. Ülkemizde çoğunlukla siyasi, hukuki ve sosyolojik açıdan yapılan bu tartışmalar içinde göç eden nüfusun barınma ihtiyaçlarına ve yerleşim alanlarına ilişkin mekânsal konuların yer almaması önemli bir eksikliktir. Tartışmalarda yer bulamayan bu konular sonuçta göç eden nüfusun yaşadıkları kentlerde; uyumsuzluk, suç, dışlanma gibi olumsuz başlıklarla anılır olmasına yol açmaktadır.

Bu makale; Ankara Önder Mahallesi’nde hukuki açıdan “geçici koruma”⁸ altında yaşayan Suriyeli nüfusun barınma ve yerleşim sorunlarını çözecek alternatifler üretmeyi hedefleyen Atölye 1 mimari proje çalışmalarına odaklanmaktadır⁹. Makalede; göç, göçmenlik ve barınma konusu teorik tartışmalar ışığında yeniden yorumlanmış, Suriyeli nüfusun kentle ilişkilenmesini, kentlilerle bir arada yaşamasını, sosyal ve kültürel açıdan gelişmesini ve ekonomik açıdan güçlenmesini önceleyen öğrenci projeleri üzerinden konu derinleştirilmiştir. Üretilen projelerde “geçicilik” anlamsal olarak nüfusun kalıcı olmama hali olarak ele alınmış, yapısal olarak “geçicilik” üzerine yeni strüktürel çözümler geliştirilmesi önemli bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç ve Göçmenlik, Göçmen Yerleşimleri, Suriyeli Nüfus, Ankara Önder Mahallesi, Atölye 1 Proje Çalışmaları.

1 Makale Geliş Tarihi: 08.08.2025, Makale Kabul Tarihi: 03.11.2025

2 Başkent Üniversitesi (Prof. Dr), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: nry.bayraktar@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6761-6879>

3 ODTÜ (doktora öğrencisi), Başkent Üniversitesi (Öğr. Gör.), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: cemreonerturk@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6662-6952>

4 Başkent Üniversitesi (Dr.Öğr. Üyesi), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: medihagultek@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0001-6696-568X>

5 ODTÜ (doktora öğrencisi), Başkent Üniversitesi (Arş.Gör.), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: elifnurbek@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0009-0007-4336-1825>

6 Başkent Üniversitesi (yüksek lisans öğrencisi), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: alminagurel99@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0009-0007-7790-3565>

7 Başkent Üniversitesi (Y. Mimar), Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, e-posta: seydanhtp@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0009-0002-6893-825X>

8 Cenevre Sözleşmesine göre Türkiye’de mülteci sıfatı kazanılması için Batıdan gelinmesi gerekmektedir. Bu nedenle Suriyeli nüfus mülteci sayılmamakta, geçici koruma altında sayılmaktadır.

9 Makaleye esas oluşturan çalışmalar Başkent Üniversitesi Mimarlık Bölümü Atölye 1 bünyesinde gerçekleştirilmiştir.

*Research Article***Temporality, Migration and Housing: Spatial Proposals for the Syrian Population Under Temporary Protection in the Önder Neighborhood of Ankara****Abstract**

In recent years, in Türkiye as elsewhere in the world, debates surrounding “migration” and “immigration” have become central to public discourse. However, within these discussions, largely framed through political, legal, and sociological lenses, the lack of spatial analyses concerning the housing needs and settlement patterns of migrant populations constitutes a significant gap. The omission of these spatial considerations ultimately contributes to the association of migrant communities with negative urban connotations such as disharmony, criminality, and exclusion.

This article examines the architectural projects produced in Studio 1, which aim to develop alternatives addressing the housing and settlement challenges faced by the Syrian population living under legal “temporary protection” in Ankara’s Önder neighborhood. Reinterpreting the issues of migration, immigration, and housing through relevant theoretical debates, the article analyzes student projects that foreground the Syrian population’s relationship to the city, their coexistence with local residents, and their social, cultural, and economic empowerment. Within these projects, “temporality” is conceptualized as the condition of non-permanence experienced by the population, and the need to formulate new spatial and structural strategies that respond to this temporality is articulated as a central design concern.

Keywords: Migration and Immigration, Immigrant Settlements, Syrian Population, Önder Neighborhood, Atölye 1 Project Studies

Teorik Çerçeve: Göçmen Yerleşimleri Üzerine

Ankara Önder Mahallesi'nde geçici koruma altında yaşayan Suriyeli nüfusun mekânsal sorunlarını çözmeye çalışan Atölye 1 mimari proje çalışmalarının gerçekleştirilme sürecinde öncelikle ilgili mevzuattaki göçmen ve zorunlu göç, mülteci ve sığınmacı tanımlarının ortaya konulmasına gerek duyulmuştur.

Göçmen: “Kendi yurdunu bırakıp, yerleşmek üzere başka bir ülkeye göçen (kimse, aile ya da topluluk)” olarak tanımlanmaktadır. Göçmen kavramının; serbest göçmen, iskanlı göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen olmak üzere dört farklı türü açıklanmıştır¹⁰. Ancak Suriye özelinde Türkiye'ye yönelen nüfus hareketi, kişilerin kendi iradeleriyle değil, savaş ve şiddet koşulları nedeniyle yer değiştirmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle söz konusu hareket, uluslararası literatürde “zorunlu göç (forced displacement)” olarak sınıflandırılmakta, Avrupa Komisyonu'nun ilgili dokümanlarında da Türkiye'deki Suriyeli nüfus bu kategori içerisinde değerlendirilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2024)¹¹.

Mülteci: Birleşmiş Milletler 'in tanımı ile mülteci, “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişidir.”¹²

Sığınmacı: “Siyasal nedenlerle ülkesinden kaçıp ya da ayrılıp bir başka ülkeye sığınan kimse” olarak tanımlanmaktadır. Buna göre “sığınmacı”, mülteci olmak amacıyla uluslararası koruma başvurusu yapan ancak henüz başvurusu karara bağlanmamış olan kişiler için kullanılan bir kavramdır¹³.

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonrası ülkemize gelen Suriyeli nüfusun uluslararası hukuk açısından geçici koruma statüsü: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun “Geçici Koruma” başlıklı 91. maddesine göre; “Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.” “Bu statü, ülkemize kitlesel olarak gelen ve üç uluslararası koruma türü kapsamına da giremeyen yabancılara uygulanmaktadır¹⁴.” şeklinde açıklanmaktadır.

Türkiye, özellikle erken Cumhuriyet döneminde ve 1960'lı ve 1990'lı yıllarda çeşitli gruplar için göç hedefli bir ülke olmuştur. Ancak 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş, “yaklaşık 3,2 milyon kayıtlı Suriyelinin” (UNHCR

10 <https://languages.oup.com/google-dictionary-t>

11 2024 yılında Suriye'de gerçekleşen rejim değişikliği sonrasında, Suriyeli nüfusun bir kısmı ülkelerine geri dönmüş olup, dönüş süreci hâlen devam etmektedir.

12 <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/gocmen#>:

13 <https://languages.oup.com/google-dictionary-tr>

14 <https://sen.av.tr/tr/makale/suriyeliler-mul-teci-mi-ge-cici-korunan-mi>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2024) ülkelerini terk ederek Türkiye sınırları içerisinde yaşamlarını sürdürmelerine ve bu yoğun nüfusun temel barınma gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yirminci yüzyıldan itibaren ülkemizde göç politikaları genellikle makro ölçekte ele alınmış olup, kabul edilebilir mekânsal çözümlerden ziyade, nüfusun farklı bölgelere dengeli dağılımına yönelik stratejiler üzerine temellendirilmiştir. 2011 yılı sonrasında yaşanan kitlesel ve ani göç hareketleri sonucunda, ilk aşamada sınır kentlerinde kurulan geçici barınma alanlarında imkânlar oldukça yetersiz kalmıştır. Bu durum, yaşam koşullarının olumsuzlaşmasına ve Türkiye'nin geçici koruma statüsündeki nüfusa yönelik planlı bir yerleştirme stratejisinin bulunmamasına bağlı olarak, Suriyelilerin büyük bir bölümünün kendi olanaklarıyla kentlerde yaşamayı tercih etmelerine yol açmıştır. Suriyeli nüfusun yerleşim tercihleri, ülke, kent ve mahalle ölçeklerinde şekillenen çok katmanlı bir süreç olarak analiz edilmektedir: Türkiye'ye yöneliş, savaşın itici gücü ve açık kapı politikasıyla başlamış; zamanla yasal statü, ekonomik fırsatlar, sosyal ağlar ve mekânsal koşullar gibi dinamiklerle yeniden biçimlenmiştir. Suriyeli nüfusun yerleşim tercihleri; demografik, sosyokültürel, ekonomik, mekânsal olanaklar ve kamusal hizmetler ile bireysel özellikler çerçevesinde şekillenirken, kent ölçeğinde sosyal ağlar, hemşehri varlığı, nüfusun yapısı, uygun konut ve iş olanakları ve eğitim gibi faktörler belirleyici olmaktadır (Demirtaş, 2023). Bu yerel ve bireysel etkenler, yerleşim kararlarının geçici ya da kalıcı yaşam kurma beklentileriyle, sosyal sermaye, kentsel dönüşüm ve sivil toplum desteği gibi unsurların da etkisiyle, bağlamsal ve çok katmanlı bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Kahraman, 2022). Bununla birlikte, ikamet edilen konutlar sıklıkla hem malzeme ve inşaat kalitesi hem de bağlamla kurdukları ilişki ve sundukları olanaklar açısından ideal standartların oldukça altında bulunmaktadır. Karasu ve Aksungur (2022), göç eden nüfus için konut sorununu şu şekilde ifade etmektedir.

“Konut hem göçmenlerin günlük yaşamlarının idamesi bakımından vazgeçilmez bir ihtiyaç hem de uyum sürecinin sağlıklı işlemesi için önemli bir araçtır... Depo, ardiye veya hayvan barınakları göçmenlere kiralanmakta ve çoğu zaman artan kira bedelleri nedeniyle birden fazla aile aynı konutta yaşamak zorunda kalmaktadır. Suriyeli göçmenlerin belirli bölgelerde yoğunlaştığı ve kendi gettolarını oluşturdukları gözlemlenmektedir. Gettolaşma, uyum sürecini olumsuz etkilemekte olup, mekânsal olarak ayrışan göçmenler giderek kendi içlerine kapanma riskiyle karşı karşıyadır” (Karasu & Aksungur, 2022, s.2027).

Mevcut konjonktürde, göç eden nüfusa yönelik yeni yaşam alanlarının kavramsal çerçevesi, derinlemesine bir sosyo-kültürel ve yapısal çözümlemeyi zorunlu kılmaktadır. Bu analitik süreç, bu nüfusun kendine özgü, özel ve kamusal mekân pratiklerini, kentsel dokuyla kurdukları etkileşim dinamiklerini ve barınma gereksinimlerine yönelik özgün çözüm arayışlarını sistematik bir biçimde tespit etmeyi amaçlamalıdır. Elde edilen bu ampirik bulgular ışığında şekillenecek mekânsal nitelikler, potansiyel mimari yaklaşımların kendiliğinden evrimleşmesine olanak tanıyacaktır. Ne var ki, Suriyeli nüfusun büyük bir çoğunluğunun kentlerde mevcut alanlara yerleşmiş oldukları göz önüne alındığında, bu nüfusun kendine özgü ihtiyaçlarına yönelik, detaylı mekânsal araştırmalar

neticesinde inşa edilmiş nitelikli barınma alanlarının henüz tanımlanmamış olduğu aşıkardır. Farklı tarihsel dönemlere ve çeşitli etnik gruplara ait yerleşkelere yönelik olarak ulusal ve uluslararası literatürde mekânsal analizler mevcut olsa dahi, bu çalışmaların önemli bir bölümü, mevcut yapı stokuna yerleşme veya belirli müdahalelerle mevcut yapıların dönüştürülmesi örnekleri üzerinden şekillenmektedir. Dolayısıyla, baştan sona göç eden nüfusu hedef alarak tasarlanmış ve inşa edilmiş bir yerleşkeye dair mekânsal öneri ve mimari senaryo örneklerine Türkiye bağlamında henüz rastlanamamaktadır.

Bu noktada, geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus için önerilecek yaşam alanları için planlanarak hayata geçirilen yerleşkelere bakılması önemli bulunmuştur. Bu nüfusa dair mekânsal değerlendirmeler literatürde ağırlıklı olarak ‘mülteci kampları’ üzerinden yapılmaktadır. 2011 yılı sonrası Suriyeli nüfusun önemli duraklarından biri olan Ürdün’deki Zaatarı (2012), Emirati-Jordanian (2013) ve Azraq (2014) Kampları, kentsel ölçekte incelenebilecek önemli mülteci yerleşkeleri olarak değerlendirilmektedir. Dalal (2020), bu üç kamp üzerine yapılan incelemede, tartışmayı alanın büyüklüğü, birimlerin karakteri, program çeşitliliği gibi karşılaştırmalardan ziyade, temel olarak düzen kavramı üzerinden ilerletmektedir. Mülteci kamplarının mekânsal düzeni, standartlaşmaya dayalı insani yardım anlayışı ile mültecilerin sosyal ve kültürel mekân kullanımları arasında bir gerilimle şekillenmektedir. Planlama, görünüşte kabul edilir olsa da mülteciler üzerinde denetim kurmanın bir aracına dönüşmekte; barınma birimleri bu planlamada sıklıkla göz ardı edilmektedir. Mülteci yerleşkelerinin olabildiğince sistematik, formel ve kontrol edilebilir olmasını bir gereklilik olarak sunan yaklaşım, Zaatarı Kampını diğerlerine kıyasla sorunlu ve deneysel olarak nitelendirmektedir (Şekil 1). Başlangıçta son derece formel, tekdüze, sınırları ve aksları belirgin, ‘tepeden inme’ bir yaklaşımla kurgulanan bu kampın ve birbirinin aynısı olan barınma birimlerinin zamanla ‘tabandan gelen’ bir yaklaşımla dönüştürülmüş olması, güvenli ve rahat müdahale edilebilir bir yerleşimin gerekliliği üzerine, güç hiyerarşisinin değişimi ve kontrol mekânizmasının zayıflığı olarak yorumlanmıştır (Dalal, 2013, 2014, 2018, 2020). Oysa ki, buradan barınma eyleminin mekânsal karakterine dair çıkarılması gereken temel sonuç, UNHCR Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan acil durum yönetmeliği (UNHCR, 2016) doğrultusunda oluşturulan barınma birimleri (konteynerler ve çadırlar) ve kamp ölçeğinde kullanıcı ihtiyaçlarını ve sosyal ve kültürel girdileri dikkate almayan tek tipçi bir anlayışın hâkim olmasının getireceği kaçınılmaz adapte etme isteğidir. Öyle ki, kolektif karar alma ve söz söyleme imkânları kısıtlanmış bireyler, karar verme yetilerini ‘mesken tutma arayışı’ ve ‘mekânı dönüştürme’ eylemleri aracılığıyla hayata geçirmektedirler. İçinde bulundukları yapıları zamanla şekillendiren mülteciler, hem kültürlerinin getirdiği yaşam biçimlerinin bir uzantısını oluşturmaya çalışarak izole olmakta ve karşılaşma alanlarını alışkanlıklarına göre düzenlemekte, hem de aslında kampın keskin ve tanımlı izgara planının zamanla daha az belirgin ve okunamaz hale gelmeye başlamasıyla, otoritenin zayıflamasından ziyade mekânsal eylemler üzerinden, yere dair bir aidiyet kurma çabası içine girmektedirler. AlWaer vd. (2023), Zaatarı Kampındaki bu dönüşümü üst ölçekten değil, insan ölçeğinden ele alarak; iklim koşullarına duyarlı müdahalelerle başlayan sürecin, konteyner ve çadır birimlerinden hibrit yapılara evrildiğini, bu hibrit yapıların zamanla çeşitlenip çoğalarak karmaşık kültürel kümelenmelere dönüştüğünü

ve böylece gündelik yaşamın mülteciler tarafından yeniden şekillendirildiği bir “yer-yaratma” (*placemaking*) eylemini ortaya koyduğunu ifade etmektedirler. Aynı çalışmada, Tigran ve Oldenburg’a atıfla ele alınan “üçüncül mekân” (*third place*) kavramı da öne çıkmaktadır: Sosyal yapı yalnızca birimlerin ve kümelerin dönüşümüyle sınırlı kalmayıp; kafe, büfe, berber gibi üçüncül mekânların yerleştiği sokaklar ve ara mekânlar aracılığıyla, kentsel ölçekte karşılaşma ve buluşma alanları üzerinden de kurgulanmaktadır (AlWaer vd., 2023, s. 135). Bu şekilde askeri düzen, mültecilerin “yaşanmış deneyimleri” ve “sosyal ve kültürel altyapıları” doğrultusunda yeniden şekillendirilmiş, planlamada öngörülmeven kamusal ticari bir sokak tanımlanmıştır. Mültecilerin eylem ve alışkanlıklarını takip ederek şekillenen bu yapılaşmayı anlamak, Avrupa’da mülteciler için inşa edilen yeni yapıların yine ‘tepeden inme’ bir kurguyla tasarlandıkları gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu tür yerleşimlerin ortaya çıkardığı önemli bir soru ise kampların “kent” olma niteliğinin nasıl ele alındığıdır (Herz, 2014). Yönetimlerin bu kampların kent olmadığını kesin bir biçimde tanımlamaları, temel olarak yerleşkede bütüncül bir altyapı sistemi ve temel yapıların olmayışına dayanmaktadır. Ancak Herz’in, David Harvey’e dayandırdığı kent olmanın özüne dair yaklaşımını takip ederek, arzuları doğrultusunda bulundukları yeri, geldikleri toprakların yerel özelliklerine paralel olarak tasarlayan mültecilerin ürettikleri mekânlar, tam da “kentsel” kavramına uymaktadır; öyle ki bu format, uygun koşullar sağlandığında her an terk edilmeye de müsait bir eşikte durmaktadır (Herz, 2014, s. 389). İşte bu eşik, göç eden nüfus için kurgulanacak herhangi bir yerleşim alanına dair, ölçek ve boyuttan bağımsız olarak, çok önemli olan “bir aradalığı” vurgulamaktadır; “geçicilik-kalıcılık hali (*between the temporality and the permanence*)” (Herz, 2014, s. 387).

Şekil 1.

Zaatari Kampı (AlWaer vd., 2023, s.135)

Bu bir aradalığı Sahravi Kampları üzerinden iki yönlü olarak okumak mümkündür (Şekil 2). Geçici olarak tasarlanan kampların uzun yıllar içinde yarı kalıcı hale gelmesi, mimarlık ve planlamanın siyasi bir çözümün yerine geçmesi olarak değerlendirilmektedir. Kalıcılık sadece olumsuz bir sonuç olmadığı gibi, geçicilik de yalnızca teknik bir boyut değildir. Batı Sahra ve Fas arasındaki siyasi çıkmazda, kamplardaki yaşamın geçiciliği stratejik ve siyasi bir anlam taşımaktadır. Herz'e göre (2014) mimarlık, geçiciliği sergileyen bir alandır; çadırlar sadece işlevsel değil, aynı zamanda anavatana dönme isteğini simgelemektedir. Altyapının büyük bir kısmı geçicidir: Kampta mobil bir sistem tercih edilmekte, elektrik şebekesi yerine güneş panelleri ve araç aküleri kullanılmakta, su ise kamyonlarla taşınmaktadır. Bu mimari tercihler, kaynak yetersizliğiyle ilişkili olsa dahi, anavatana dönme isteğinin sembolik karşılıklarıdır. Dolayısıyla bu kalıcılık ve geçicilik arasında durma hali, fiziksel olarak yerinden edilen nüfusun sosyal ve kültürel bağlarını ve devamlılıklarını mekân aracılığıyla kurma isteklerinin ürettiği kentsel karakter kadar, yapılaşma girişimlerinin değişken senaryoların da önünü açacak bir kurguda olması eğiliminin altını çizmektedir (Herz, 2014, s. 365–391).

Şekil 2.

Tindouf'taki Sahravi Kampı (By Jørn Sund-Henriksen- Self-photographed, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16088333>)

Hiçliğin ortasında, yerleşik kent bağlantılarından ve ilişkilerinden yoksun olarak tasarlanıp konumlandırılan bu yerleşkelerin kopukluk sorunu, çok daha küçük ölçekli yerleşkelerde de gözlemlenebilmektedir. 2018 yılı sonrası Almanya'da, kamp formatını konuta dönüştürmeyi amaçlayan “entegrasyon merdiveni” projesi bu bağlamda önem taşımaktadır (Dalal, 2020, s. 204–207). Bu çok katlı, ortak alanlı, güvenli konutlar her ne kadar kamptan kent konutlarına bir geçiş gibi kurgulansa dahi, daha ziyade iki kavramın iç içe geçtiği bir tipoloji olarak işlemektedir. Konut olarak adlandırmaya başladığımız bu birimlerin, kamplardaki kültürel kodlara ve yaşam biçimlerine dair

eksikliklere ne kadar çözüm getirdiği tartışmalıdır. Konteyner ve çadırların yerini temeller üzerinde yükselen sözde ‘kalıcı’ yapılara bırakması, Daar vd. (2021)’nin ortaya attığı “mülteci mirası (*refugee heritage*)” kavramı ve yerel yaşam pratiklerine dair sürdürülebilirlik, kentle kurulması gereken çok yönlü ilişkilene biçimlerine, geleneksel kodlara dayanan özel-kamusal anlayışının yeniden tesis edilmesi beklentilerine dair sunulan önerinin yeniden düşünülmesini gerektirmektedir.

Çoğunlukla mülteci nüfus üzerinden geliştirilen teorik çerçeveye bağlı olarak ortaya çıkan en önemli bulgu, son derece formel, tekdüze, referanssız, çevresiyle ilişkisiz, sınırları belirgin ve “yukarıdan inme” bir şekilde oluşturulan kampların değişimidir. Bu değişimin en kritik itici gücünün, kolektif karar verme ve söz söyleme yolları tıkanmış olan mültecilerin bu yetilerini; “ait olma arayışı” ve “mekânı dönüştürme aracılığıyla” hayata geçirmeleri olduğu anlaşılmaktadır. İçinde bulundukları kampları zamanla şekillendiren mülteciler yeni “karşılaşma alanları” yaratmaya ve kampların tanımlı “ızgara (grid) kurgusunu” giderek daha az belirgin, okunamaz bir hale getirmeye başlamaktadırlar (Şekil 3).

Şekil 3.

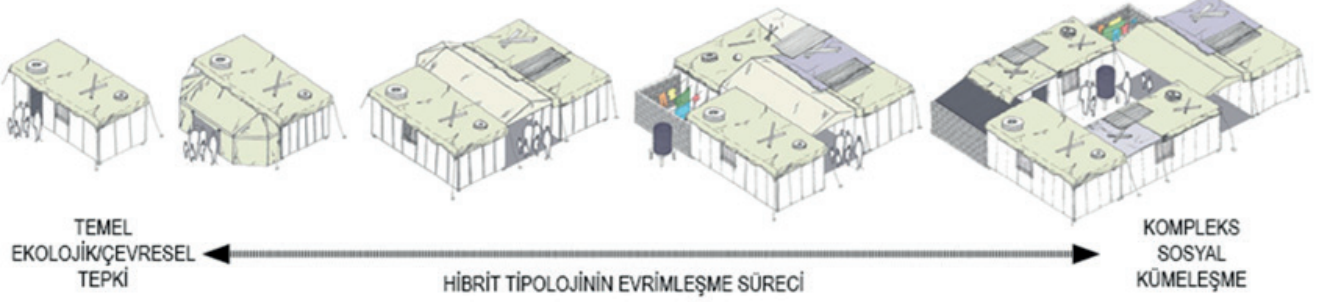
Tanımlı ızgara (grid) kurgusunun zamanla dönüşerek okunamaz hale gelmesi (Dala, 2020, s.200)

Bir diğer önemli bulgu da kentlere referans vermeden kurulan bu yerleşkelerin “kalıcı” olmamaları nedeniyle “kent” ya da “kentsel oluşumlar” olarak adlandırılmalarının problemli olmasıdır. Bu durum, kalıcılık kavramının yalnızca zemindeki temeller ve altyapı sistemleriyle ilişkili anlaşılması konusunda soru işaretleri yaratırken “kalıcı geçicilik” kavramının altının çizilmesine yol açmaktadır. Kalıcı geçicilik, fiziksel olarak yerlerinden edilseler de kültürel bağlarını koruyan nüfusun, mekân yoluyla bu kültürü yeniden kurgulamaya çalıştıklarını ve bu eylemin taşıdığı “kentsellik” halini vurgulamaktadır. Bu sayede, mültecilerin de kültürel mirasa sahip olduklarını anlamamız, miras kavramını hegemonik olmayan yaşam biçimleri ve kolektif hafıza üzerinden ele alarak yeniden düşünmemiz gerektiği ortaya çıkmaktadır (Şekil 4 ve Şekil 5).

Şekil 4.

Bir kalıcı geçicilik temsili olarak katmanlanarak dönüşen konaklama birimleri (AlWaer, vd., 2023)

Şekil 5.

Kültürel kodların tanımladığı yapı estetiğini takip ederek ihtiyaç doğrultusunda dönüşen barınma birimlerine bir örnek (Aksamija vd., 2021)

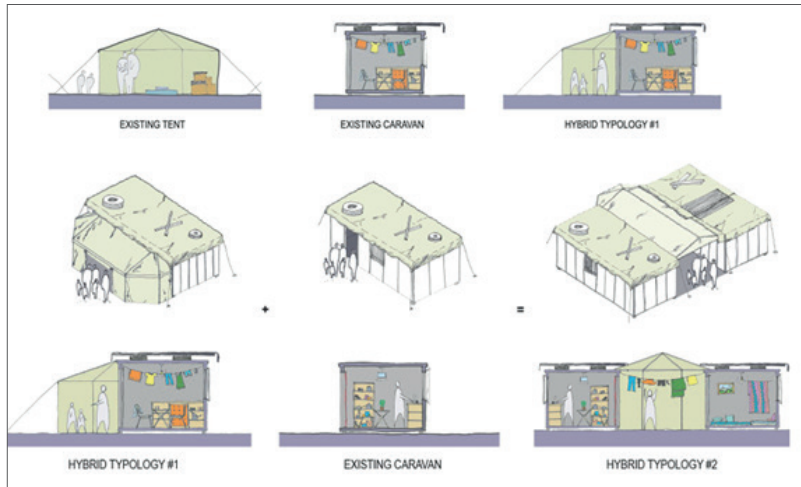

Daha alt ölçekte yapılan araştırmalar ise, mültecilerin kendilerine tahsis edilen birimleri “adapte etme, parçalarına ayırma, yeniden kurgulama” gibi yöntemlerle farklı şekillerde kullandıklarını, açıklıkları yeniden düzenleyerek sınırlar ve çatılar eklediklerini, dolayısıyla bir “mekânsal kimlik ve dışavurum arayışı” içinde olduklarını göstermektedir. Bu arayış yeni “hibrit birimleri” ortaya çıkarmıştır. Birimlerin aralarında, yaşamın akışı içinde, “üçüncül mekân” olarak tanımlanan ve kimi kullanımlar içeren buluşma alanları üreten mülteciler, bu şekilde akslar ve rotalar oluşturmaya başlamıştır. Zamanla kentsel ölçekte okunabilen “sokaklaşma ve avlulaşma” belirmiş, bu üçüncül mekânlar özel ve kamusal alanlar arasında sosyal bağların güçlendiği, süreç

içinde katmanlaşan odaklara dönüşmüştür. Bu şekilde, mekânsal açıdan oldukça önemli olmasına rağmen, mültecilerin rekreasyon, sosyalleşme ve bir araya gelme alanlarının ve bu alanların “katmanlı yapısının” neredeyse hiç tartışılmadığı anlaşılmış olup, bu durumun mimari tasarım sürecine önemli bir katkı sağlaması gerektiği öne çıkmaya başlamıştır (Şekil 6A ve 6B).

Şekil 6A.

Var olan birimlerin hibrit ünitelere dönüşmesi (AlWaer vd., 2023, s.130)

Şekil 6B.

İhtiyaca yönelik tanımlanan birincil ve ikincil sosyal sokaklar (AlWaer vd. 2023, s.130)

Bu değerlendirmeler, yerleşkelerin; ölçeğinden bağımsız olarak, tesis edilecek her türlü yapısal organizasyonun, geleneksel kamusal-özel alan deneyimlerinin yeniden üretilebildiği, mekânsal bir hiyerarşi dahilinde mimari kurgunun bütünleştirici ve ayrıştırıcı elemanlarının içsel olarak tanımlanabildiği, farklı ölçeklerde esnek bir mekânsallığa sahip bir nitelikte olması gerektiğini ortaya koymaktadır. 2011 yılı sonrasında Ankara Önder

Mahallesi'ne yerleşmeye başlayan Suriyeli nüfusun, "konut dış mekânlarına" yönelik gerçekleştirdikleri müdahaleler hem barınma koşullarını iyileştirme hem de bulundukları çevreyle bütünleşme ve sosyal uyum hedeflerini yansıtmaktadır. Suriyeli nüfus sosyal ve kültürel bir ifade ve mesken tutma biçimlerinin bir tezahürü olarak, zaman içerisinde bulundukları fiziksel çevreyi dönüştürmüştür (Günaydın Temel & Kahraman, 2019). Dolayısıyla, sıfırdan inşa edilen yerleşkelerde olduğu gibi, mevcut mahallelere yerleşen Suriyeli nüfus da benzer bir davranış sergileyerek, bulundukları yeri hızla "uyarlama" sürecine girmiştir. Sınırlı ve kısıtlı bir tasarımda dahi bir "icat etme" olgusunu beraberinde getiren tek tip ve katı barınma çözümleri; yerel bir dilin, malzeme kullanımının, iklimlendirme tekniklerinin ve/veya mevcut kaynakların yaratıcı bir biçimde kullanılması ve mekânın küçük müdahalelerle önemli ölçüde düzenlenmesi yoluyla "yaşamak için tasarlama" ihtiyacının altını çizmektedir (Aksamija vd., 2021). Bu bağlamda, geçicilik-kalıcılık diyalektiği de göz önünde bulundurularak, kullanıcılara hem mevcut zamana hem de geleceğe yönelik alternatif senaryolar sunabilme potansiyeli, temel bir tasarım prensibi olarak kabul edilmelidir.

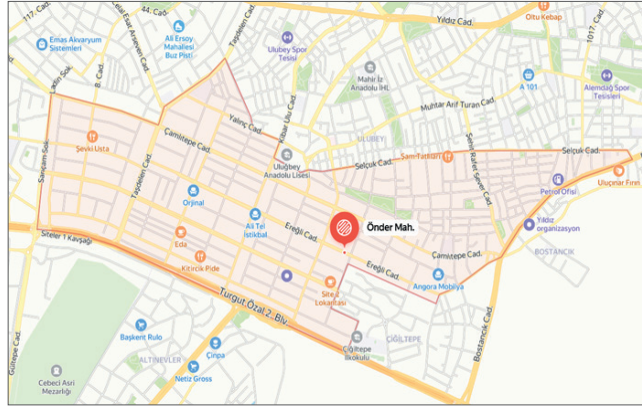
Proje Çalışma Alanına Dair: Ankara Önder Mahallesi

Tarihi boyunca bağcılığa ve şarapçılığa büyük önem verilen Ankara, İ.Ö. 10.yy'a kadar uzanan bir bağcılık kültürü ile anılır. Ankara'nın özellikle şarapçılığa yönelik bağcılık kültürü tüm tarihsel dönemlerde, yaklaşık 2000 yıl boyunca, sürekli gelişerek devam etmiştir. Ankara'nın Türklerin egemenliğine girişinden sonra, şarap üretimine yönelik bağcılık; yavaş yavaş yerini sofralık, kurutmalık ve sıralık üzüm yetiştiriciliğine bırakmıştır. Bağa göçme geleneğinin yarattığı kültür; Ankaralı orta halli ve varlıklı Türk, Ermeni, Rum asıllı ailelerin yaşamlarında, 19.yy. ın son dönemi ile 20.yy. ın ilk döneminde özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında, 'Hisarda evin, bir de bağın yoksa Ankaralı değilsin' şeklinde ifade edilmiş, zenginlik göstergesi olarak kabul görmüştür. En görkemli dönemi 1892-1923 yılları arasında yaşanan "*bağ evi kültürü*", Ermenilerin 1915 yılındaki, Rumların 1923 yılındaki göçlerinden sonra anlamını önemli ölçüde yitirmekle birlikte, 1960'lı yıllara kadar Ankaralıların çok önem verdiği bir gelenek olarak yaşatılmıştır. Ancak Bağ evleri; 1965 yılında çıkarılan 'Kat Mülkiyeti Kanunu' ile hızlanan çarpık yapılaşmaya ve gecekondu işgaline direnememiş, Ankara'nın sosyal hayatına renk katmış olan bu evler, tek tek yok olmuş, geriye yalnızca o dönemi yaşayan az sayıdaki Ankaralının anıları kalmıştır (Çelik, 2014).

Çalışma alanı olarak belirlenen Önder Mahallesi, geçmişte bağcılık kültürünün, bu kültürden doğmuş bağların ve bağ evlerinin yoğun olarak bulunduğu bir bölgedir. Bölgede bağcılığın bitmesinin ardından kurulan Siteler, çevredeki kırsal kesimden çok sayıda kişinin Ankara'ya gelmesine yol açmış, bölge zaman içerisinde gecekondu alanı olarak gelişmiştir. Bu bölgede yaşayanların çoğunluğunu Kızılcahamam, Çamlıdere, Bolu, Düzce, Çankırı ve Yozgat gibi Ankara'ya yakın ilçelerden ve illerden gelen nüfus oluşturmaktadır. Hemşehrilik, akrabalık bağları ve sosyal ağlar mahalleye göçü ve yerleşim süreçlerini kolaylaştırmıştır (Şenyapılı, 2004). Ulubey Mahallesi'ne ve Alemdar Mahallesi'ne komşu olan Önder Mahallesi, Altındağ ilçe sınırları içindedir. Siteler'in hemen yanında yer alan mahalle kent merkezine 10 km uzaklıktadır. Mahallenin büyüklüğü 43 hektardır (Şekil 7 ve Şekil 8).

Şekil 7.

Önder Mahallesi yakın çevresi (Google Earth)

Şekil 8.

Önder Mahallesi ve Siteler (Google Earth)

Önder Mahallesi'nde ilk dönem konut dokusu içinde gecekondü oranının toplam konutların yaklaşık yüzde 85'i olduğu bilinmektedir. Günümüzde görülen 3-4 katlı apartman konutlar ise ayrı bir doku oluşturmaktadır. Mahallede sınırlı sayıda bağcılık geleneğinden kaldığı düşünülen bahçeli 1-2 katlı evler de mevcuttur. Mevcut konutların niteliksiz fiziki yapısı 2013 yılında mahallenin kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilmesine yol açmış ve Önder Mahallesi'nde ve Ulubey Mahallesi'nde büyük ölçekli yıkımlar gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında mahallenin toplam alanının yaklaşık üçte biri yıkılmış¹⁵, geride inşa edilmeyi bekleyen boş parseller kalmıştır. Bu parsellere sonrasında çok yüksek bloklar yapılmıştır. Önder Mahallesi'nde ve Ulubey Mahallesi'nde yaşanan dönüşüm, müteahhitler yoluyla ve parsel bazlı olarak devam etmektedir. Parsellerin bir kısmı, 2010 yılında onaylanan son imar planına uygun olarak yeşil alanlara dönüştürülmüştür.

¹⁵ 2013 yılında alınan kentsel dönüşüm kararının ardından Altındağ Belediyesi tarafından mahalle sınırları içerisindeki çok sayıda bina yıkılmış ve çok sayıda işyeri ve alışveriş kullanımını bünyesinde barındıran karma fonksiyonlu binanın temelleri atılmıştır. Bu karar, 2013-2017 yılları arasında nüfusu dokuz bin civarında olan Önder Mahallesi'nden altı bin kişinin çevre mahallelere taşınmasına sebep olmuştur (Günaydın Temel & Kahraman, 2019).

Mahallede yaşanan yıkımlardan etkilenen Türk ailelerin yakın veya uzak çeşitli mahallelere taşınmak zorunda kalmasıyla, Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK'in verilerinden anlaşıldığı üzere Türk nüfusun sayısı iyice azalmıştır¹⁶. Türk ailelerin 2013 yılında terk etmeye başladıkları evleri Suriyeli ailelere kiraya vermeleri Önder Mahallesi'nin ve çevredeki mahallelerin en fazla Suriyeli nüfusu barındırmasını beraberinde getirmiştir¹⁷. Suriyeli nüfus, 2015 yılına kadar yıkım kararı olan bu evlerde yaşamaya devam etmiştir. Mahallede yürütülen kentsel dönüşüm projelerinin yarattığı zaman-mekânsal boşluk, kamplarda yaşamak yerine kentlerde yaşamayı tercih eden Suriyeli nüfus için bir olanak olarak değerlendirilmiştir.

Suriyeli nüfusun sosyal olarak kendi alışkanlıklarını ve kültürlerini mahallede kümelenerek güvencesiz koşullar altında yeniden ürettikleri bilinmektedir. Önder Mahallesi'ni "Küçük Halep" olarak adlandırmaları da bunun en önemli göstergesidir. Mahallede Suriyeli esnaf sayısı da Suriyeli nüfus ile birlikte artmıştır. Mahallenin ana caddesi olan Selçuk Caddesi'nde neredeyse tüm işletmelerde Arapça tabelalar ve yazılar göze çarpmaktadır. Mahallede az da olsa Türk esnaf da bulunmaktadır.

Önder Mahallesi'nde yaşayan Suriyeli nüfus, sosyal yaşam anlamında içe kapalıdır. TEPAV'ın yaptığı görüşmelerde mahalle sınırları içerisinde yaşayan 17 kişinin 15'i iş ve yasal işlemler dışında mahallenin sınırları dışına çıkmayı tercih etmediklerini söylemişlerdir. Yine aynı kişiler, boş zamanlarını da mahalle sınırları içerisinde yaşayan diğer Suriyeli komşuları ile evlerinde geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Kadınların en önemli sosyal faaliyetleri ise, her hafta salı günleri mahalle sınırları içerisinde kurulan Halep Pazarı'na ve ilçe belediyesinin eğitim ve kültür evine gitmek şeklindedir (Günaydın Temel & Kahraman, 2019).

Atölye 1: Ankara Önder Mahallesi'nde Yaşayan Suriyeli Nüfus İçin Proje Çalışmaları

Atölye 1; tek yapı ölçeğinden başlayarak kentsel ölçeğe kadar tüm ölçeklerde kimi problemlerden hareketle mimari projeler üretmeyi öncelikle bir "mimari sorumluluk" olarak almakta, tasarım stüdyosu dersleri kapsamında bütüncül bir yaklaşımla verilen problem üzerine her ölçekte düşünmeyi, tartışmayı, "fikri düzeyde" ve "fiziki olarak" kimi alternatifler geliştirmeyi özellikle önemsemektedir. Bu kapsamda 2024-2025 Akademik Yılı Güz Döneminde Atölye 1 proje çalışmaları için "göç", "göçmenlik" ve "barınma" başlıkları çalışma konusu olarak belirlenmiştir. Atölye bünyesinde 2., 3. ve 4. Sınıfların bir arada ürettikleri projeler sınıf ölçeğinde konu ve yer açısından farklılaşmıştır. Buna göre; 4. Sınıf öğrencileri MİM491 Tasarım Stüdyosu VII/ Alternatif Bir Mahalle Merkezi, 3. Sınıf öğrencileri MİM391 Tasarım Stüdyosu V/ Barınma Ünitesi, 2. Sınıf öğrencileri MİM 291 Tasarım Stüdyosu I/Barınma Birimi proje çalışmaları yapmışlardır.

¹⁶ TÜİK (2021) verilerine göre Önder Mahallesi'nde ortalama aile büyüklüğü 2,97 kişidir. Nüfusun yaşı göz önüne alındığında, en büyük yaş grubu 60 yaş ve üzerindedir (Alshekh Fattouh, 2021).

¹⁷ Göç İdaresi Başkanlığı'nın 2025 yılı Eylül ayı verilerine göre geçici koruma altında bulunan Suriyeli nüfusun en çok yaşadığı 10. il Ankara'dır. Ankara'da geçici koruma statüsünde olan kayıtlı 72,610 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayı kentte yaşayan toplam kişi sayısının yüzde 1,22'sini oluşturmaktadır (T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2025).

Atölye 1 bünyesinde tüm sınıfların bir arada proje alanının potansiyellerini ve problemlerini tespit etmeleri önemli görülmüş, bunun için farklı aşamalarda farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Öncelikle proje çalışma alanı olarak belirlenmiş olan bölgeye bir gezi düzenlenmiş, gezi öncesinde öğrenciler çalışma alanları hakkında bilgilendirilmiş, yer okumaları; fiziksel, sosyal ve kültürel yapı hakkında araştırma yapmaları istenmiştir.

Alan gezisi sırasında yapılan ilk tespitlere göre Önder Mahallesi ile Siteler arasında kalan proje çalışma alanındaki yapılar kentsel dönüşüm kapsamında yıkılmıştır. Alan bu sebeple yıkılan bu yapıların yerine inşa edilen yüksek blokların dışında neredeyse boş bir durumda olup yakın çevrede ise yoğun bir yapılaşma vardır.

Bölgeye erişimin ve bölgeden kente erişimin toplu taşıma araçlarının sınırlılığı, mevcut hatların yetersizliği nedenleriyle oldukça güç olduğu anlaşılmıştır. Bölgenin kente dahil olamadığı, erkeklerin erişim kolaylığı nedeniyle Siteler’de çalıştıkları böylece neredeyse bütün zamanlarını bu bölgede geçirdikleri tespit edilmiştir. Siteler bu yanı sıra Suriyeli nüfusun kentle ilişkilenmesini zorlaştıran bir bariyer oluşturmaktadır. Bölgede bütüncül olmayan parçacıl yeşil alanlar göze çarpmaktadır. Bu alanlar potansiyel karşılaşma mekânları olmalarına karşın kullanılmayan, tekinsiz boşluklara dönüşmüştür. Alandaki en önemli tespit Suriyeli nüfusun mevcut yolları kullanmak yerine proje çalışma alanı içinde patikalar üreterek kendi dolaşım ağlarını oluşturmuş olmalarıdır.

Öte yandan; bölgede kültürlerarası bir ayrım olduğu, Türk nüfusun ve Suriyeli nüfusun etkileşim kuramadıkları görülmüştür¹⁸. Suriyeli nüfusun kendilerine görünmez, içe dönük bir yaşam kurdukları, kentsel yaşamdan uzak oldukları, aidiyet sorunu nedeniyle “bir arada kalma” halini tercih ettikleri, kendi kültürlerinde yer alan gündelik hayat rutinlerini ve ritüellerini burada tekrar etme arzusu duydukları ancak, buna uygun mekânların eksik olduğu tespit edilmiştir. Dahası yetersiz konut mekânları nedeniyle mahremiyet problemi yaşadıkları anlaşılmıştır. Kadınlar ve erkekler arasındaki “farklılık üzerine” bir yaşam/iletişim modelinin var olduğu, kadınların çoğunlukla evde oturdukları, kız çocuklarının erken yaşta evlendirildikleri ve erkek çocukların da ortaokul sonrası Siteler’de çalıştıkları tespit edilmiştir. Suriyeli nüfusun, farklı illere kayıtlı olmaları nedeniyle, sağlık hizmetlerinden dahi yararlanamadıkları anlaşılmış, kadınların da aynı nedenle belediyenin açtığı kurslara devam edemedikleri saptanmıştır.

Atölye 1 bünyesinde 2.,3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin proje çalışmaları için belirlenen alanlar birbirleriyle ilişkilidir (Şekil 9). Ancak öğrencilerden alanlar arasında yapısal bir ilişki kurmaları beklenmemiş, yürütülen proje çalışmaları konu bağlamında ilişkilendirilmiştir. Söz konusu proje çalışma alanlarında öğrenciler tarafından geliştirilen proje önerilerinin bir yandan mahallede yaşayan nüfusun “sosyal”, “kültürel” ve “ekonomik” problemlerine çözüm üretecek bir yandan “katılımcı” süreçlerin örgütlendiği “mekânsal” çözümleri içerecek bir biçimde ele alınması özellikle önemsenmiştir.

¹⁸ Bölgede yer alan Nazife Hatun İlkokulu’nda okuyan 500 öğrenciden yalnızca 18’i Türk’tür. Türk nüfusun çocuklarını, Suriyeli çocuklar ile aynı ortamda okutmamak için, uzak bile olsa başka devlet okullarına ya da özel okullara gönderdikleri anlaşılmış, okulda Türkçe bilmeyen öğrenciler ile öğretmenler arasında iletişim problemleri yaşandığı, kimi sınıflarda çevirmenler olduğu ifade edilmiştir.

Şekil 9.*Önder Mahallesi proje çalışma alanları (Google Earth)***MİM491 Tasarım Stüdyosu VII/ Alternatif Bir Mahalle Merkezi**

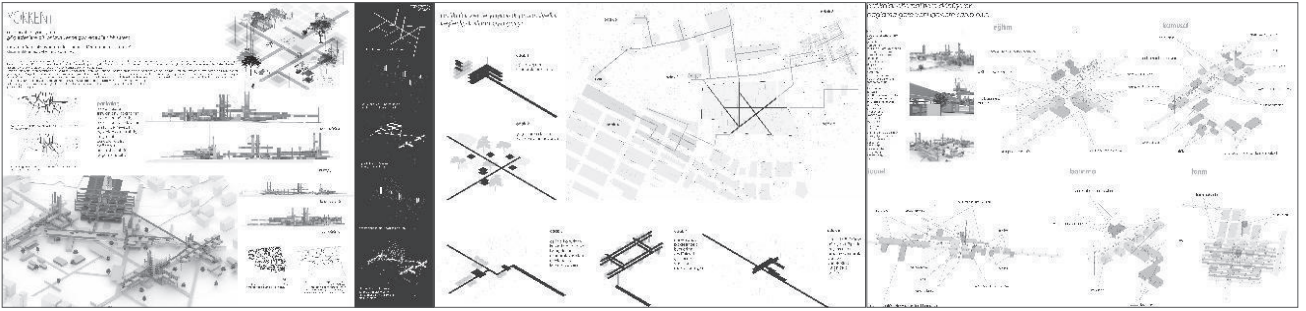
Proje konusu kapsamında Suriyeli nüfus için barınma ihtiyacının karşılanması yanı sıra; bu nüfusun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik bir mimari programın geliştirilmesi öngörülmüştür. Yapılan proje tartışmalarında özellikle “yerellik” ve “teknoloji” kavramları karşıt gibi gözükse de önemli iki başlık olarak belirlenmiş, bu karşıtlığın yeni alternatifler için heyecan verici araçlar olarak ele alınma olasılığı üzerinde durulmuştur. Bu şekilde önerilecek “mahalle merkezinin” kente dahil olabilmesi ya da kendi içinde çözümler üretebilme potansiyeline sahip olması öğrencilerin konuya yaklaşımlarına bağlı olarak farklılık göstermiş, nüfusun sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının kentin olanaklarıyla çözümleneceği varsayılmıştır. Esas olan Suriyeli nüfusun gelecek perspektiflerini oluşturacak senaryolar eşliğinde özgün projeler geliştirilmesidir.

Öğrenciler yerleşim dokusunu güçlendirecek ve kentsel etkileşimi artıracak yenilikçi mekânsal çözümler içeren birbirlerinden farklı senaryolar üretmek belirlenen sorunlara çözüm aramışlar ve Suriyeli nüfusu destekleyecek projeler geliştirmişlerdir. Öğrencilerin “aidiyet” kavramı öncelikli olmak üzere, “komşuluk”, “dayanışma”, “paylaşma” başlıklarını esas aldıkları, mekânsal bir kurgu oluştururken birlikte inşa etme deneyimi üzerinde durdukları gözlenmiştir. Bölgenin bağcılık geleneğini öne çıkaran, Suriyeli nüfusun doğal referanslardan hareket etmesi ve sınırların belirsizleşmesi ile kente, kentin rutinine dahil olma durumlarını organize etmeyi önemli bulan, kentle ve kentlilerle ilişkilenenin yeni yollarını arayan ya da tersine nüfusun geri döneceği kabulüyle içe dönük bir merkez öneren kimi öğrenci projeleri oldukça önemli bulunmuştur.

Yokkent Projesi: Alternatif bir yerleşim modeli öneren proje; mevcutta yerleşik bir düzeni olmayan Suriyeli nüfusun düzene mecbur edilmemesi gerektiği üzerinden “aidiyet” problemini önceleyerek, proje alanında tespit edilen “patikalar üzerinden kurgulanmıştır (Şekil 10). Bu sistemde patikalar; mekânlaşabilir, sirkülasyonu dağıtabilir, mekânları bölebilir, mekânları tanımlayabilir, sınırları belirleyebilir, açık alan oluşturabilir, çoğalabilir, parçalanabilir, değişebilir, hareket edebilir bir potansiyel olarak ele alınmıştır.

Şekil 10.

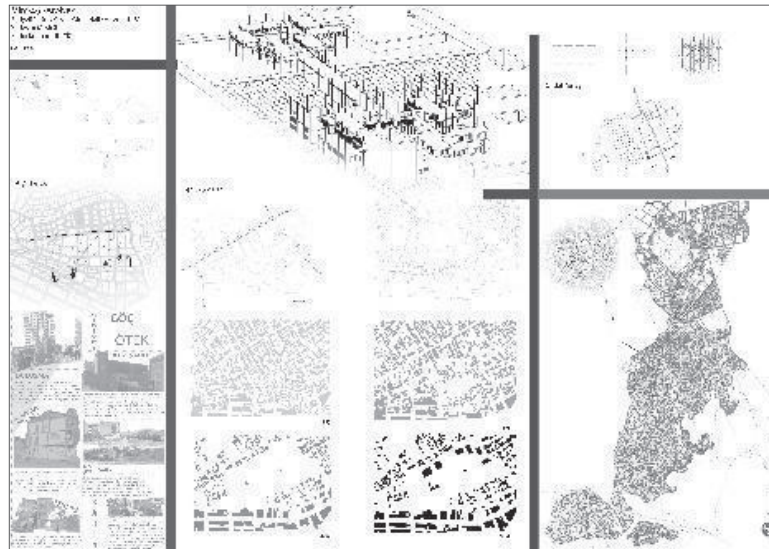
Özge Çakmak’a ait Yokkent Projesi

Kadın Kooperatifi: İz Projesi: Önder Mahallesi’nde geçmişte var olan bağıcılık geleneğinden yola çıkarak bir sistem kurgulayan projede bu sistem Suriyeli nüfusun fazla olduğu diğer bölgelerde de inşa edilebilecek, kentle ilişkiyi sağlayabilecek bir model olarak ele alınmıştır. Projede önerilen mekânsal düzen aracılığı ile kadınların, şarap üretimi üzerinden, meslek sahibi olabilmelerinin sağlanması amaçlanmıştır (Şekil 11).

Şekil 11.

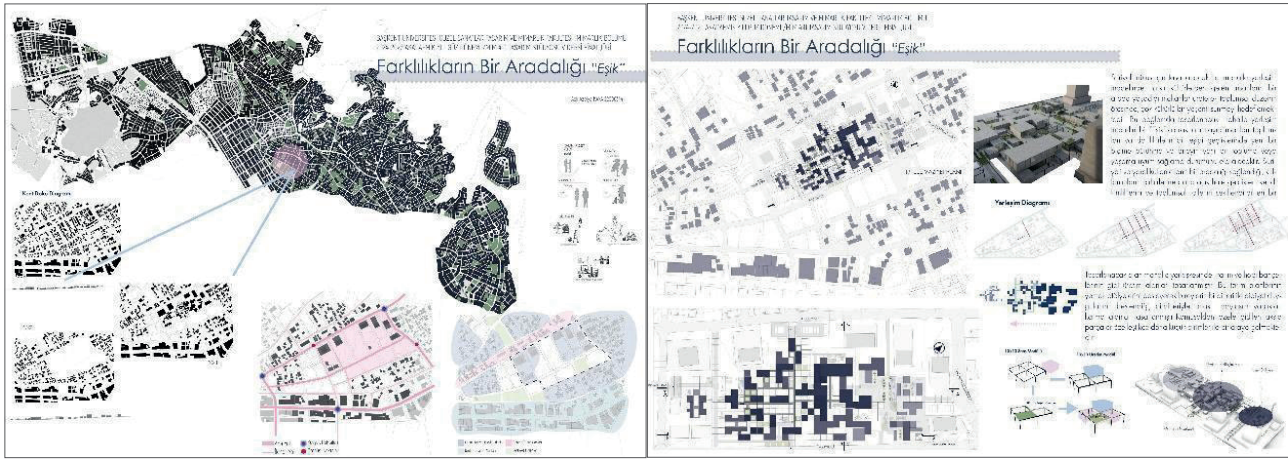
Sonay Seleş’e ait Kadın Kooperatifi İz Projesi

Farklılıkların Bir Aradalığı: Eşik Projesi: Projede; farklı kültürlerden gelen iki nüfusun bir arada yaşadığı mekânlar üreterek toplumsal düzenin ötesinde, çok kültürlü bir yaşam sunulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda tasarlanacak mahalle merkezi bir “eşik” olarak tanımlanmış, bireylerin, toplumun ya da fikirlerin bu eşiği geçtiklerinde yeni bir biçime bürünme ve yeni bir fikre, yeni bir bireye ve topluma dönüşme potansiyeli ele alınmıştır. Suriyeli ve Türk nüfusun bir aradalığının sağlandığı, birbirlerine daha açık hale geldikleri, kendi kimliklerini ve toplumsal rollerini şekillendirdikleri bir merkez düzenlenmesi projenin ana fikrini oluşturmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12.

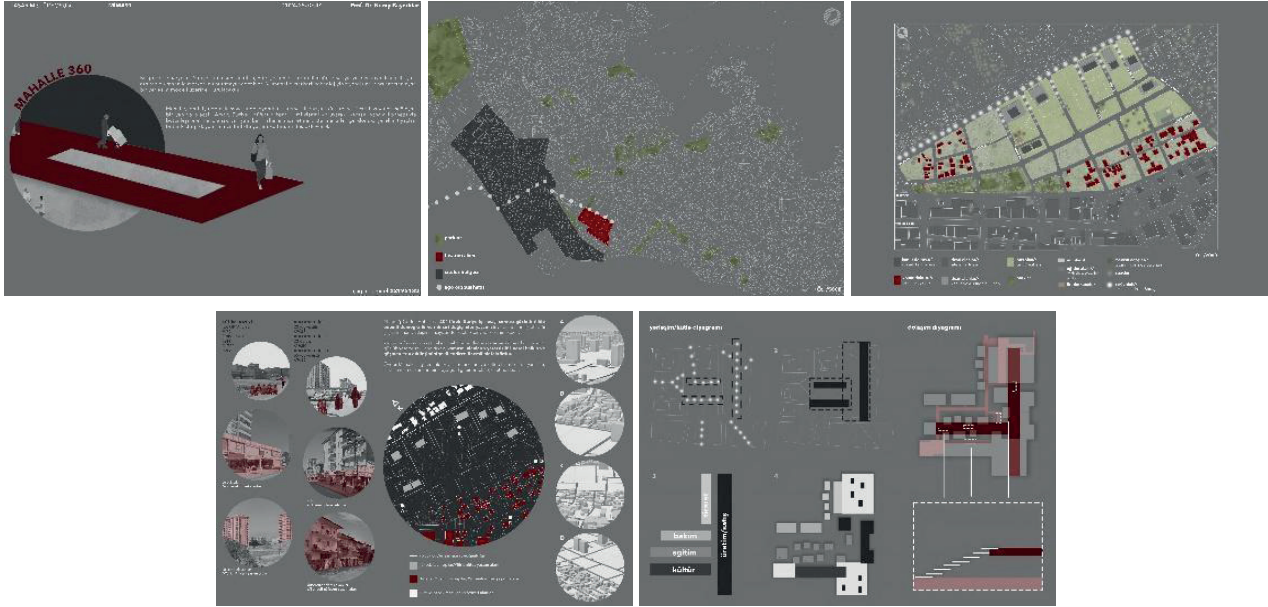
Aslı Azelya Kaya’ya ait Eşik Projesi

Mahalle 360 Projesi: Suriyeli nüfusun kendi içinde çözümler üretebileceği, dışarıya ve dış kaynaklara ihtiyacı azaltan bir mahalle merkezi oluşturmayı hedefleyen projede; bu merkezin, teknolojiyi ve yerel unsurları bir arada ele alan bir model olacağı öngörülmüştür. Merkez kendi içinde sosyal, kültürel ve ekonomik olanakları sağlayan bir yapıda olacaktır. Projede amaç, Suriyeli nüfusun kendi kimliklerini koruyarak, kentsel yaşamla bütünleşmelerine olanak tanıyan bir mahalle merkezi inşa etmektir. Merkez içe dönük, yerel ihtiyaçları bütünleştirip dayanışma ve birlikte yaşam kültürünü destekleyecek bir kurguda ele alınmıştır (Şekil 13).

Şekil 13.

Çağla Demirel'e ait Mahalle 360 Projesi

MİM391 Tasarım Stüdyosu V/ Barınma Ünitesi

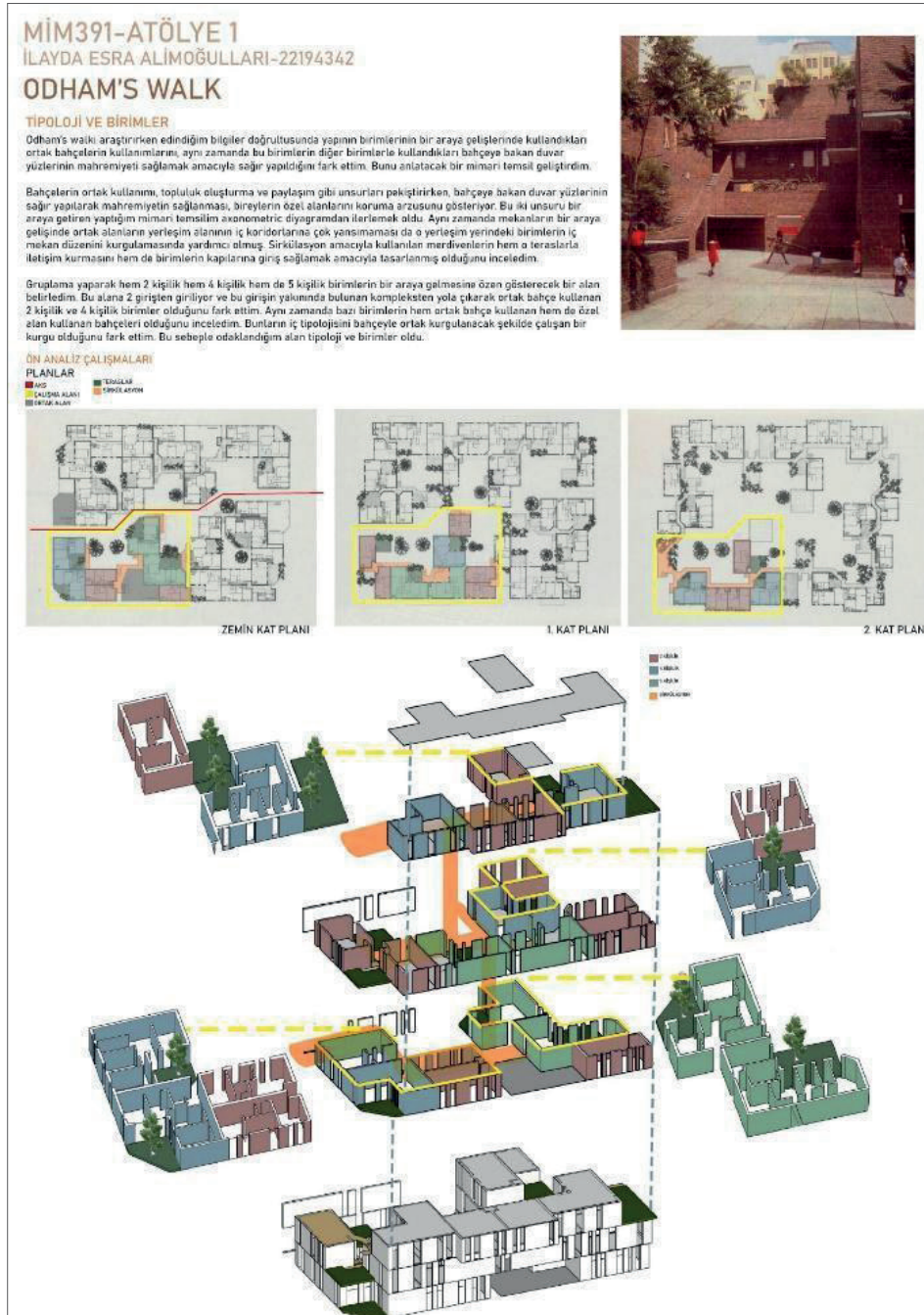
Proje konusu kapsamında Suriyeli nüfusun barınma ihtiyacını karşılayacak üniteler tasarlanması ve bu ünitelerin çoğulcu senaryolar eşliğinde, esnekliği önceleyen bir kurguda bir araya gelme biçimlerine dair öneriler geliştirilmesi, üretilen birimlerin “modüler”, “eklemlenebilir”, “taşınabilir”, “dönüştürülebilir” vb. olması geçicilik-kalıcılık üzerine alternatif ve özgün yaklaşımlar içermesi amaçlanmıştır. Bu şekilde özel, kamusal ve ara mekânların ilişkileri; kullanıcıların ihtiyaçları ve davranışları merkeze alınarak şekillendirilebilecektir. Dolaşımın yalnızca barınma üniteleri içinde ve arasında değil, ünitelerin fiziksel dokusunu oluşturan açık ve kapalı tüm alanlarda ve kentle temas kurulan noktalarda düşünülmesi, bireysel ve kolektif etkileşimleri destekleyen, geçirgen ve değişken bütüncül bir sistem oluşturulması beklenmiştir.

Proje çalışmalarına başlanmadan önce ilk olarak “ön proje” çalışması gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada öğrencilerden, 1979 yılında, Covent Garden’da, Donald Ball tarafından tasarlanmış olan Odham’s Walk projesini analiz ederek farklı sayıda kullanıcıya hitap eden çeşitli yaşam birimlerini ve bu birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerini incelemeleri; farklı kotlar ve birimler arasında kurgulanan karmaşık dolaşım ağının, mekânsal deneyimi nasıl şekillendirdiğini analiz etmeleri ve yapının yeşil alanlarla olan etkileşimi ve dolu-boş ilişkileri üzerinden, mekânsal kompozisyonu daha iyi anlamaları beklenmiştir. İkinci aşamada ise öğrencilerden; yaptıkları tüm bu analizler sonucunda vurgulamak istedikleri, kritik ettikleri noktaları, kavramları ve ilişkilennmeleri düşünerek, odaklandıkları alanlar üzerinden yapıyı yeniden temsil etmeleri istenmiştir. Ön proje kapsamında öğrencilerin yapıda yer alan tipolojilere ve bu tipolojilerin bir araya geliş biçimlerine, yapının yatay ve dikey sirkülasyon

kurgusuna, bağlam ile olan ilişkisine, yapının kentteki konumundan başlayarak birimlerin içine uzanan kullanıcı deneyimine ve mekân algısına, doluluk-boşluk ilişkilerine, teras-yeşil alan-özel alan kullanımlarının bir araya gelişine, kullanıcılar arasındaki etkileşime odaklandıkları görülmüştür (Şekil 14 ve Şekil 15).

Şekil 14.

İlayda Esra Alimoğulları'na ait yapıda yer alan birimleri ve ilişkileri inceleyen ön proje çalışması

Şekil 15.

Berfin Bozdağ'a ait kentsel ölçekten en küçük birime insan ölçeğinde yaklaşan ve mekânlardaki kullanıcı etkileşimini inceleyen ön proje çalışması

Ön proje çalışmasının ardından yapılan alan gezisi, proje konusuna dair araştırmalar ve proje alanına dair yer okumaları sonucunda yapılan tespitler öğrenciler için yol gösterici olmuş; bu tespitler, her bir öğrenci tarafından ayrı bir tasarım problemi olarak görülmüş, çeşitli konseptlere dönüştürülmüştür. Belirlenen “eşik”,

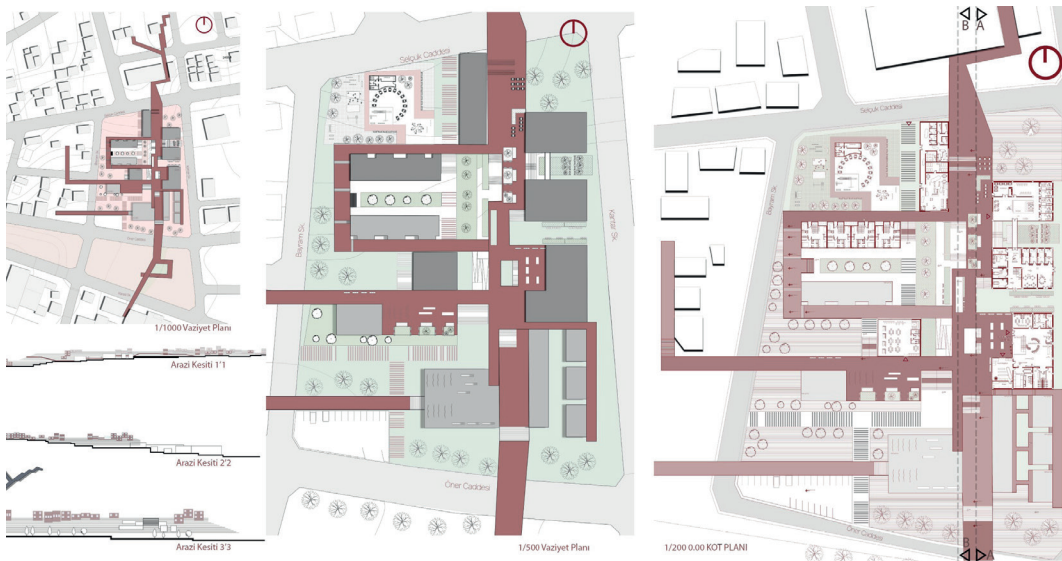
“köprü”, “bir-arada”, “labirent”, “müşterek”, “yatay komün”, “dinamik denge”, “parçadan bütüne”, “çift katlı yaşam”, “modüloasis”, “yapının simbiyotiği” ve “yeşil akış” gibi kavramlar ön projeden elde edilen kazanımlarla birleşerek tasarımlarda yer bulmuştur.

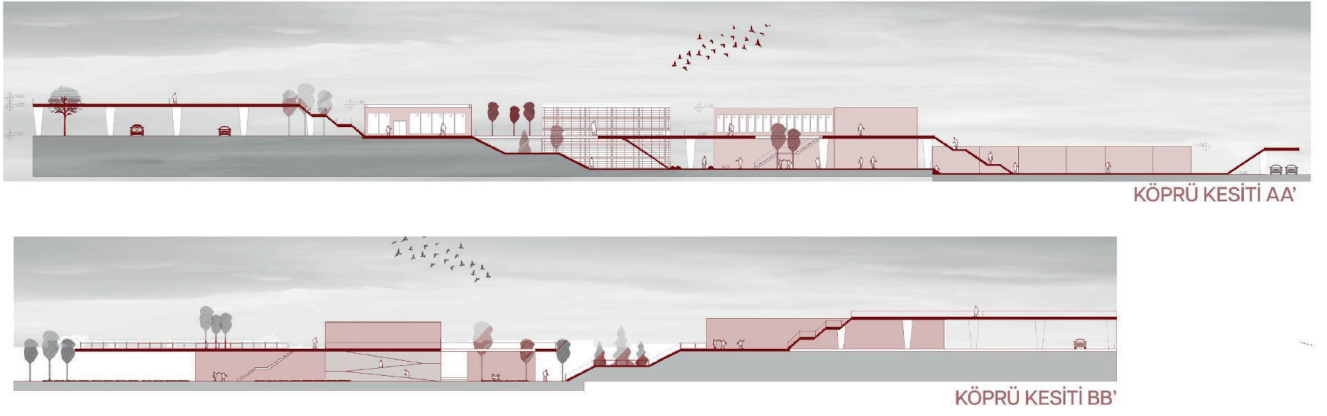
Bu kapsamda öğrencilerin barınma ünitesi konusuna genel yaklaşımı yerleşim dokusu oluşturmak, alana bir köprü görevi yükleyerek çeperlere bağlanmak, böylece kent ile bağ kurmak olmuştur. Çoğunluk öğrenci proje alanı içindeki yeşil potansiyelini koruyarak, nüfusun bu alanlar ile bağını güçlendirmek ve buluşma, bir arada olma, karşılaşma mekânları olarak düzenlemek gibi bir yaklaşım benimsemiştir. Suriyeli nüfusun kente dahil olmasını sağlayacak, kentte yer alan aktörler ile ilişkilendirmelerini arttıracak senaryolar üzerinde durulmuş, kimi ortak mekân, meydan önerileri geliştirilmiştir. Birden fazla ailenin aynı konutta yaşamak zorunda kaldığı durumlar için farklı kullanıcı sayılarına hitap edebilen modüler, esnek ve çeşitli tipolojileri içeren, nüfusun ritüellerine ve geleneksel konut kullanımlarına uygun barınma birimleri üretilmiştir. Geçici ve kalıcı barınma birimleri bazı projelerde bir arada kurgulanırken bazı projelerde birbirinden ayrılmıştır.

Köprü Projesi: Çalışma alanının, kuzeyinde bulunan konut bölgesi ile güneyinde bulunan Siteler arasında kalma durumundan yola çıkılarak, iki bölgeyi birleştirecek omurga işlevi gören bir köprü tasarlanmak istenen projede; geçicilik, göç ve barınma başlıkları çeşitli aksları birleştirerek ve tek bir dolaşım aksı tanımlanarak ele alınmaya çalışılmıştır. Köprü'nün hem üst hem de alt kotları kullanıma açık olup dolaşım birçok kotta düzenlenmiş, köprü bağlandığı birimlerle çeşitli ilişkiler kurmuştur. Konut bölgesinden Siteler'e kadar uzanan köprü, bu alandaki kullanıcıları kente, kentliyi ise alana dahil etmeyi hedeflemiş, iki bölgeyi birleştirerek yaşayan bir etkileşim ağı kurmayı amaçlamıştır (Şekil 16).

Şekil 16.

Ali Yiğit Ersoy'a ait Köprü Projesi

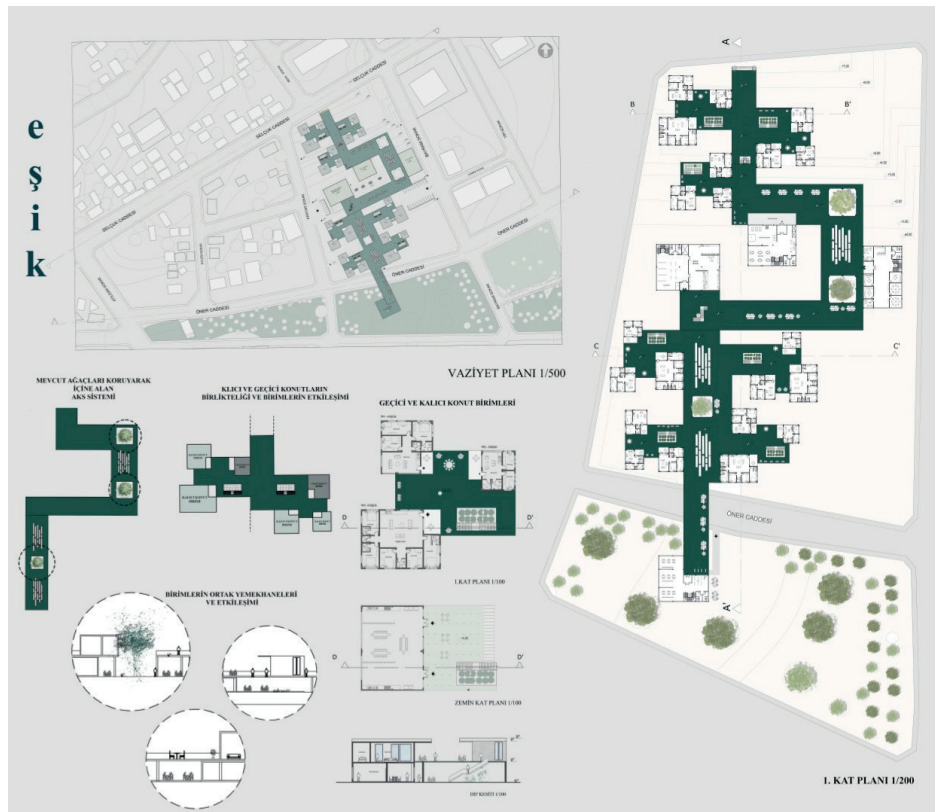

Eşik Projesi: Çalışma alanını Siteler ve konut dokusu arasında bir eşik olarak gören proje; yeni bir yaşam alanı ve iki kültürün birleşeceği bir kültürel değişim mekânı tanımlamayı amaçlamıştır. Projede; geçici ve kalıcı barınma birimlerini bir arada çözerek ve yemek mekânlarını ortaklaştırarak yemek kültürü aracılığı ile kullanıcılar arasında bağ kurulması hedeflenmiştir (Şekil 17).

Şekil 17.

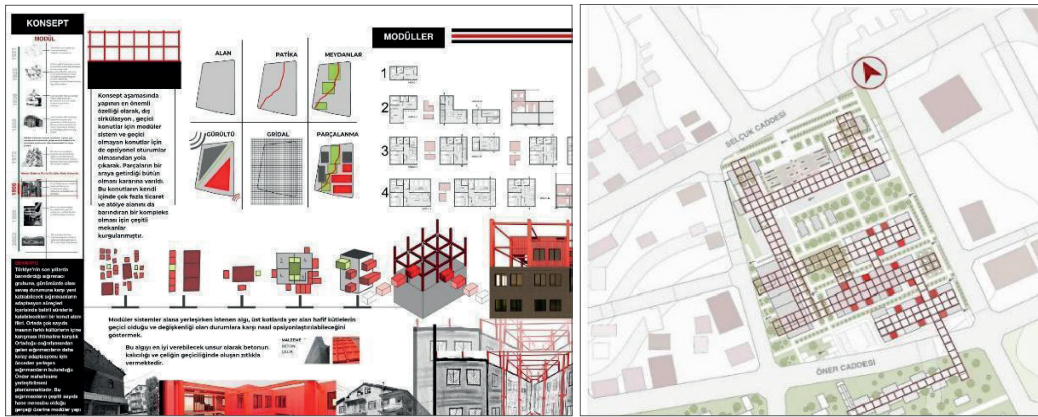
Tuğçe Özdemir'e ait Eşik Projesi

Parçadan Bütüne Projesi: Gridal düzende, kullanıcılar tarafından oluşturulmuş patikaları da dikkate alarak kullanıcılar arasındaki etkileşimi artıracak meydanlar oluşturmayı amaçlayan proje modüler bir sisteme sahiptir. Projede; kalıcı ve geçici birimleri birbirleri ile ilişkili şekilde çözen, esnek kullanıma uygun, parçalı konut birimlerinin birleşerek sosyal alanları oluşturduğu bir kurguyla Türk ve Suriyeli nüfus arasındaki ikili yapıyı, meydanlar ve sosyal mekânlar aracılığıyla birleştirmek hedeflenmiştir (Şekil 18).

Şekil 18.

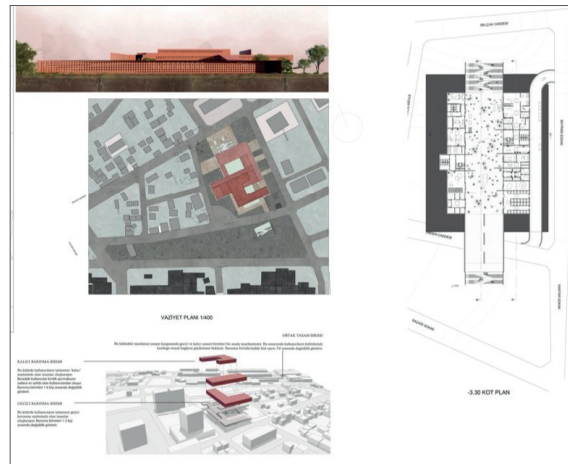
Burak Talha Alkış'a ait Parçadan Bütüne Projesi

Labirent Projesi: Proje, Suriyeli nüfusun güvenli, sürdürülebilir ve sosyal olarak destekleyici bir yaşam alanına kavuşmasını amaçlayan bir yerleşim düzenini temel almıştır. Labirent yapısı, mahremiyet ve güvenliği sağlarken, avlular ve yeşil sokaklar toplumsal etkileşimi teşvik etmektedir. Farklı büyüklükteki konut birimleri, çeşitli aile tiplerine uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, rezerv yeşil alanların projeye dahil edilmesi, zeminin boşaltılarak yeşil alanların yeniden kullanıma kazandırılması ve bu alanların etkileşimi artırması da projenin temel yaklaşımlarından olmuştur (Şekil 19).

Şekil 19.

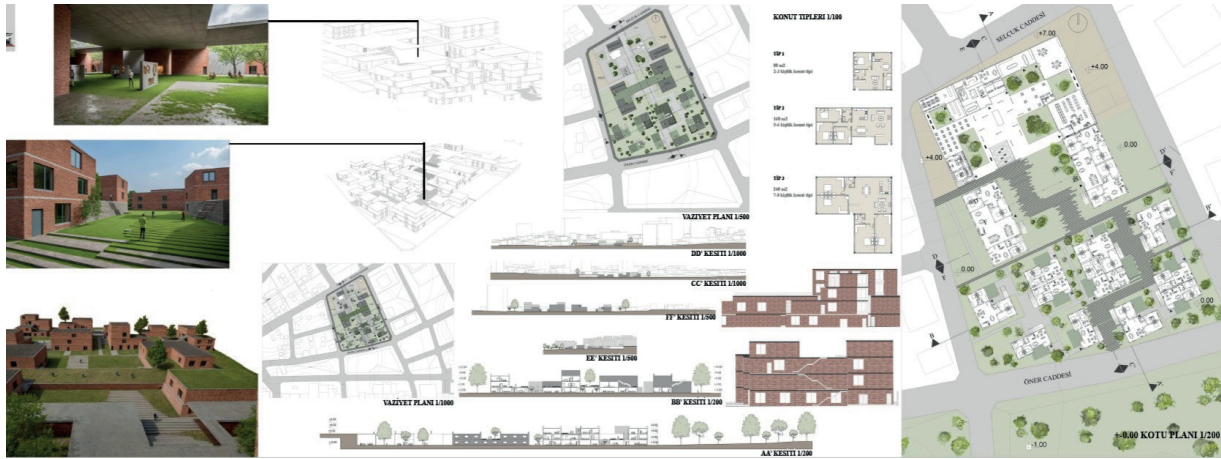
Doğa Berfin Terhan'a ait Labirent Projesi

Yeşil Akış Projesi: Kademeli bir sosyalleşme sunmak amacıyla ele alınan projede kademelenme kütlelerin ve yeşil alanların parçalanıp bütünleşmesiyle ifade edilmiştir. Yeşil alanlar parçalanırken kütlelerin bütünleştiği, yeşil alanlar bütünleşirken kütlelerin parçalandığı projede bu şekilde ters ama dengeli bir bağ kurulması amaçlanmıştır (Şekil 20).

Şekil 20.

Sina Duru Özcan'a ait Yeşil Akış Projesi

MİM 291 Tasarım Stüdyosu I/Barınma Birimi

Proje konusu kapsamında; yeni bir yerleşim modeli kurgulanması, hızlı şekilde üretilebilen, konforlu, ekonomik ve ekolojik barınma birimi önerilerinin geliştirilmesi, nüfusun demografik özellikleri, aile yapısı, alışkanlıkları, sosyal ve kültürel yapısı gibi verilerin esas alınarak yenilikçi projeler elde edilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerden, farklı büyüklükteki ailelerin, bir barınma biriminde her türlü ihtiyaçlarını karşılamalarına yönelik, sağlıklı, güvenli, alternatif mekânlar içeren; gelişebilir, değişebilir, açık ve kapalı alanları ile özgün barınma birimleri tasarımları beklenmiştir.

Suriyeli nüfusun kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklerinin ve fiziksel çevreyle ilişkili faktörlerin dikkate alınması, başarılı bir yeniden yerleştirme projesi için temel gerekliliklerdendir. Bu yaklaşımla öğrencilerin konut birimi tasarımına ortak yaklaşımları nüfusun geniş aile yapısı için kapalı, korunaklı bir mekân önerisi getirmek olmuştur. Öğrenciler birlikte üretimle bir yerleşim dokusu oluşturmayı hedeflemişler, bunun için; farklı sayıda kullanıcıya hitap eden çeşitli yaşam birimlerini ve bu birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerini sağlamak, farklı kotlar ve birimler arasında kurgulanan karmaşık dolaşım ağının, mekânsal deneyimi nasıl şekillendirdiğini analiz ederek, barınma birimini komşu birimler ile birlikte bir konut grubu olarak ele almak şeklinde bir yol izlemişlerdir. Projelerde öne çıkan yaklaşım Suriyeli nüfusun geniş ve kapalı aile yapısı için güncel bir öneri geliştirebilmek olmuş, birbirleriyle ilişkili barınma birimlerinin yanı sıra nüfusun birlikte üretim yapabileceği birimlerle ortak bir yaşam kurgulanması hedeflenmiştir.

NEST Projesi: Projede; yalnızca fiziksel bir mekân değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal iyileşmeye aracılık eden bir yeniden doğuş pratiği kurgulanması amaçlanmıştır. Çocuklar ve kadınlar için gündelik yaşamın sıradan eylemleri aracılığıyla sosyal bağların güçlendiği bu yapı çevre, toplumsal cinsiyetin mekânda temsili görünürlük kılma. Proje ile; zorlu yaşam koşulları altında kimliklerini ve varoluşlarını sürdürmeye çalışan kadınlar ve çocuklar için güvenli, onarıcı ve toplumsal dayanışmayı önceleyen bir barınma ve yaşam alanı düşünülmüştür. Bireylerin farklı yaşam öykülerinden doğan ortak ihtiyaçlar etrafında bir araya gelmesini, kolektif aidiyetin yeniden inşasını ve gündelik hayatın fiziksel mekânda yeniden kurgulanmasını hedefleyen proje kapsamında oyun, paylaşım ve üretim gibi sosyal etkileşim alanları yeşil dokuya entegre edilerek, nüfusun yeniden güven inşa edebileceği ve aidiyet hissini deneyimleyebileceği bir mikro-çevre yaratılmıştır (Şekil 21).

Şekil 21.

Batuhan Yaşar'a ait NEST Projesi

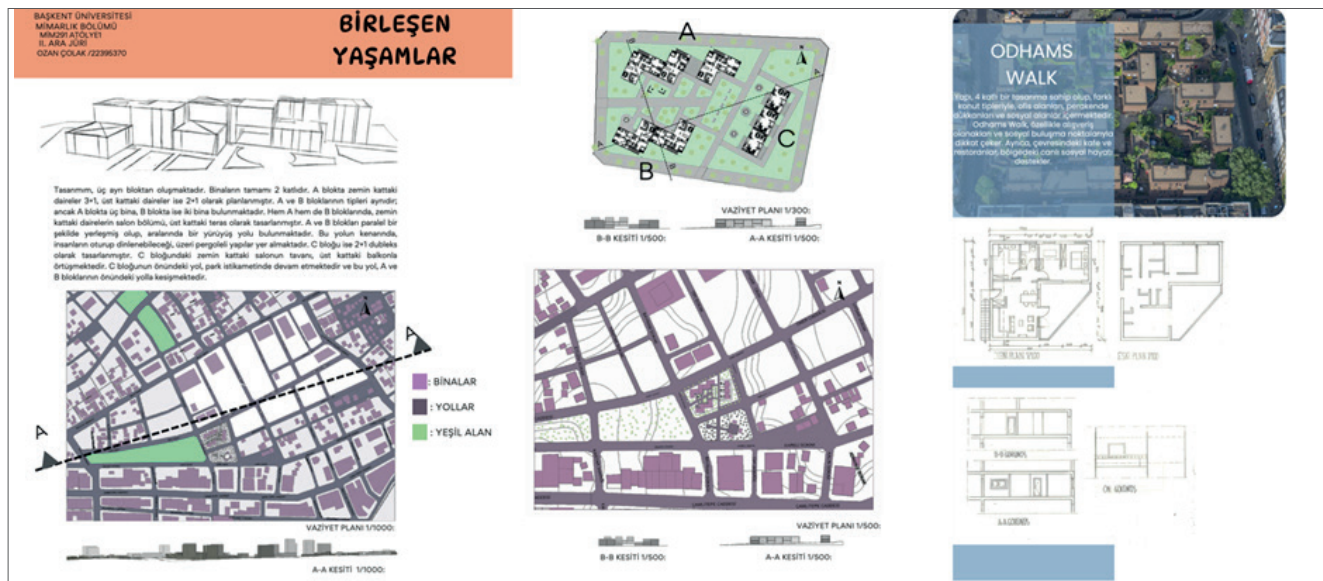

Birleşen Yaşamlar Projesi: Projede üç bloktan oluşan bir yapı kompleksi önerilmiştir. Bu kompleks içerisinde Suriyeli nüfusun farklı aile yapıları için farklı ölçeklerde birimler planlanmıştır. Bu birimlerin bloklara ait özelleşmeleri vaziyet planı ölçeğinde düşünülmüş alan üç bölgeye ayrılmıştır. Alanın yakınındaki parka cephe veren iki bölge konaklayan kişi sayısına göre özelleştirilmiş, konut bloklarına ayrılarak konutların parkla etkileşiminin artırılması hedeflenmiştir. Alanın doğusunda kalan üçüncü bölge konut birimlerinin ilişkileneceği

ortak alan olarak düşünülmüş, böylece blokların birbirleri ile olan etkileşimlerini sağlamak adına vaziyet planında ortak bir kullanım alanı elde edilmiştir. Bloklar içerisindeki birimler yan yana olup kot düzenlemeleri ile çatıların teras olarak kullanımı sağlanmış, blokların kendi içerisinde etkileşimin arttırılması ve Suriyeli ailelerin sosyal yaşamlarının yapı kompleksi içerisinde güçlendirilmesi amaçlanmıştır (Şekil 22).

Şekil 22.

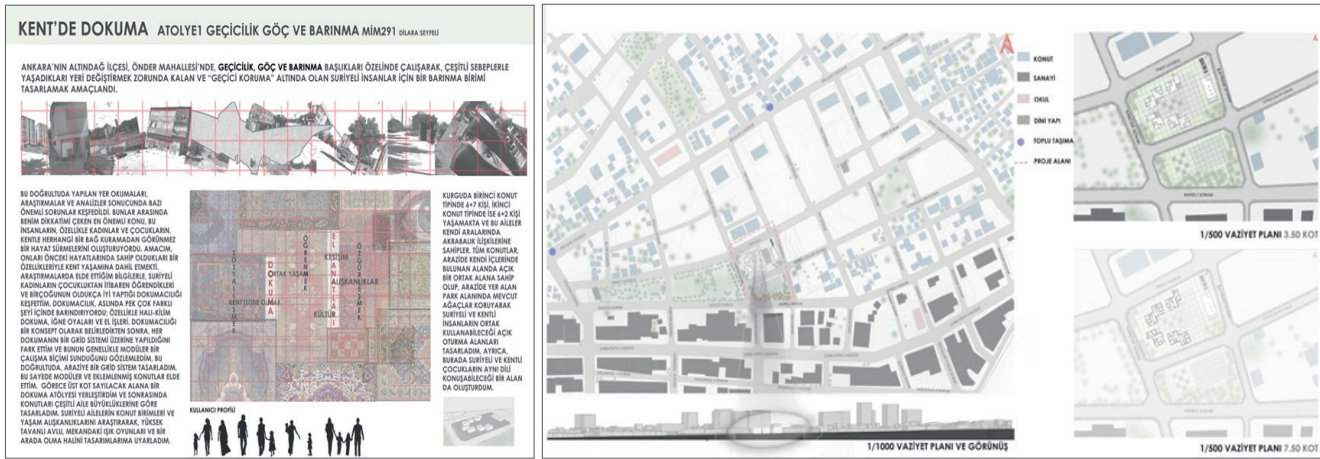
Ozan Çolak'a ait Birleşen Yaşamlar Projesi

Kent’de Dokuma Projesi: Projede Suriyeli kadınların ve çocukların kent yaşamı içerisinde görünmez olmaları problemi üzerinde durulmuştur. Bu problemin konut birimleri içerisinde çözülmesi, atölyeler ile pratik edilebilmesi ve gündelik yaşam içerisinde değerlendirilebilmesi için Suriye’de geleneksel olarak yapılan dokumacılık zanaatı mekânsal kurgu içerisine dahil edilmiştir. Kapsamlı bir şekilde ele alınan dokumacılık zanaatine, halı ve kilim dokuma, iğne oyları ve el işleri gibi geleneksel pratikler dahil edilmiş, kadınların ekonomik olarak özgürleşebilmeleri adına satış birimleri tasarlanması projenin ana kurgusunu oluşturmuştur. Modüler ve birbirlerine eklenilerek çalışacağı öngörülen konut birimleri; etkileşimin arttırılması, projenin temel fikri olan kültürel değerlerin açığa çıkarılması ve Suriyeli kadınların kentte var olabilmelerinin sağlanması için ortak mekânlarla birlikte ele alınmıştır (Şekil 23).

Şekil 23.

Dilara Seyfeli’ye ait Kent’de Dokuma Projesi

Öte yandan geçici koruma statüsünün kimi zaman kentsel bir yaşama karşılık gelmesi bu konuda yapılan tartışmalara “kentle ilişkilene” ve “kentlilerle ilişkilene” gibi yeni başlıklar eklenmesini zorunlu kılmaktadır. Kentte yaşayan ama kentle ve kentlilerle ilişki kura(a)mayan, kimi kentlerde nüfus yoğunluğu ve kendilerine tanınan olanaklar nedeniyle pek çok tepkiyle karşılaşan Suriyeli nüfusun tüm bu sorunlarla baş etmek zorunda oldukları açıktır. İçe kapalı bir yaşam süren bu nüfusa yönelik mekânsal arayışları içeren Atölye 1 proje çalışmaları iki açıdan oldukça önemli görülmektedir. Bunlardan ilki öğrencilerin bu gerçeklikle yüz yüze gelmesi ve bir farkındalık oluşmasıdır. İkincisi ise Suriyeli nüfus için kabul edilebilir, yaşanabilir, aidiyet duyabilecekleri mekânlar üretme çabasıdır. Öğrencilerin önerdikleri mekânsal çözümleri Suriyeli nüfusun barınma sorunlarını çözmenin ötesinde aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel bir dönüşüm yaratacak bir yaklaşımla ele almış olmaları ve kentle ve kentli ile yaşanan kopukluğu yaşam ve mekân üzerinden bağlama çabaları özellikle vurgulanmalıdır.

Suriyeli nüfusun birbirleri ve kentliler ile karşılaşma mekânlarının yetersiz olduğu tespiti projelerin “karşılaşma mekânları oluşturma” içeriklerini güçlendirmiş; yeşil alanların yeniden işlevlendirilmesiyle, etkileşimi artıran kamusal mekânlar tasarlanması ön plana çıkmıştır. Üretilen senaryolarda bu nüfusun kente “entegre” olması değil kentlilerle bir arada yaşaması öngörülmüş, bu doğrultuda etkileşimi artıracak mekânlar elde edilmesi özellikle amaçlanmıştır. Proje tartışmalarında gündeme gelen sosyal entegrasyon¹⁹, göç eden nüfusun kentli nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısına uyum sağlayarak bu yapının bir parçası haline gelmesini hedefleyen tek yönlü bir süreci ifade etmekte, bu nüfusun kendi kimlikleri ve kültürel pratikleriyle kamusal yaşamda eşit biçimde yer alma imkânlarını sınırlamaktadır. Bu nedenle “bir arada yaşamak”, farklı toplulukların karşılıklı tanıma ve etkileşim yoluyla mekânı paylaşmalarını önceleyen daha kapsayıcı bir yaklaşım sunmakta ve sosyal entegrasyon kavramına alternatif bir model olarak önerilmektedir.

Atölye 1 proje çalışmaları kapsamında 2., 3.ve 4. Sınıfların konularına ve ölçeklerine bağlı olarak barınma birimlerinden başlayarak, barınma ünitelerine ve mahalle merkezine kadar Suriyeli nüfusun ekonomik, sosyal, kültürel özellikleri ve potansiyelleri dikkate alınmıştır. Barınma birimleri çözümlerinde aile yapısı, mahremiyet ve güvenlik ihtiyaçları ön planda tutulmuş, bu ihtiyaçlara yönelik projeler üretilmiştir. Barınma ünitelerinin tasarımında, esnekliği önceleyen bir kurguda bir araya gelme biçimlerine dair kapsayıcı öneriler geliştirmek, üretilen barınma birimlerinin geçicilik-kalıcılık üzerine alternatif oluşturmalarını sağlamak öncelikli olmuştur. Geçici ve kalıcı barınma birimlerinin birlikte ya da ayrı ayrı organize edilmesi, geçicilik başlığı altında modüler ve esnek tasarım stratejileriyle hareket edilmesi önem kazanmıştır. Mahalle merkezi tasarımında ise özel, kamusal ve ara mekânların Suriyeli nüfusun kentle ve kentlilerle ilişkilenemesini sağlayacak bir kurguda ele alınması, açık/kapalı tüm alanlarda ve kentle temas kurulan tüm noktalarda deneyim alanları oluşturulması, bireysel ve kolektif etkileşimleri destekleyen, bütüncül bir dolaşım sistemi elde edilmesi öncelenmiştir. Birlikte üretim mahalle

19 Kapsamlı bilgi için bakınız. Suriyelilerin sosyal entegrasyonu üzerine bir inceleme: Ankara'nın Altındağ ilçesi örneği, Esin İpek, Erkan Arslan, Ali Çiçek. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4349940>

merkezi için önemli bir hedef olmuş, kadınların ve çocukların kentte var olabilmeleri düşüncesi önemli bir girdi olarak projelerde yer almıştır. Öğrenciler, Suriyeli nüfusun sosyal ve kültürel yapılarından hareket etmeye çalışmışlar, deneyimleri ve becerileri üzerinden ekonomik çözüm önerileri geliştirmişlerdir. Projelerde önerilen kimi atölyelerde hem kentlilerle buluşulabileceği hem üretim yapılabilmesi hem de deneyimler üzerinden eğitim ortamları yaratılabileceği öngörülmüştür. Böylece bir araya gelişlerin arka planı güçlendirilmiş, ortak alanlar kentlilerle ilişkilenecek birer araç olarak kabul edilmiştir.

Dönem sonunda elde edilen projeler kimi ortamlarda paylaşılmış²⁰, göç, göçmenlik ve barınma sorununa geçici koruma altındaki Suriyeli nüfus için üretilen mimari projeler üzerinden dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Çalışma süreci her anlamda öğretici olmuş, dahası benzer çalışmaların çoğaltılması ve tartışma içeriklerinin politik olmaktan çok insani olması gereğini ortaya koymuştur.

Extended Summary

In recent years, forced migration, the condition of being a migrant, and the spatial arrangements designed for migrant populations have emerged as some of the most critical areas of concern, both globally and within the context of Türkiye. The challenges encountered by populations compelled to flee their homelands due to civil wars and to seek refuge in other countries have been the subject of intense cross-disciplinary debate. Among these challenges, “housing” has consistently surfaced as the most vital and urgent issue requiring resolution. In Türkiye, the housing needs of migrants have largely been addressed through the establishment of “camps” across various provinces. Beyond these camps, a portion of the migrant population strives to construct new lives within “cities,” relying on their own limited means. Yet in both contexts, migrants who have been forcibly displaced from their permanent homes inevitably face spatial, social, and economic hardships—conditions that can simultaneously be described as forms of isolation and exclusion. The intertwined issues of “place” and “belonging” experienced by migrants—those compelled to reside either in camps detached from the urban fabric or in neighborhoods that remain disconnected from the life of the city—have, in recent years, become the focus of extensive inquiry across numerous disciplines. Within this framework, Studio-1²¹, conceived as an architectural design studio, took these pressing issues as the basis for its exploration under the overarching theme of “Temporality, Migration, and Housing.” In this context, students developed architectural projects for the migrant population living under temporary protection in Ankara’s Önder neighborhood—the designated project site—in an effort to investigate potential design-based responses to these complex conditions.

20 Atölye 1 bünyesinde gerçekleştirilmiş olan çalışmanın süreci, yöntemi ve sonuç ürünleri Başkent Üniversitesi BÜGAM bünyesinde düzenlenen bir panelde paylaşılmış, Mimarlar Derneği 1927’de sergilenmiş ve İskenderiye’de düzenlenen IX. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu (INCSOS) bünyesinde sunulmuştur.

21 Atölye 1 is a studio environment within the Department of Architecture at Başkent University, where the second-, third-, and fourth-year architectural design courses are conducted as part of a vertical studio structure.

Aim

The article titled “Temporality, Migration, and Housing,” first establishes a theoretical framework that grounds and re-contextualizes the student projects developed within Studio-1. Through this framework, the study re-examines these projects, seeking to articulate an architectural perspective on the economic, spatial, and social issues that, in Türkiye, are often discussed outside the disciplinary scope of architecture. By addressing these issues through design practice, the article aims to reposition them within the architectural discourse. Within Studio-1, the themes of temporality, migration, and housing were explored in relation to the Syrian population who were forced to leave their country as a result of the civil war that began in 2011. Students from different academic levels (second-, third-, and fourth-year) were assigned design projects aimed at developing innovative and alternative solutions to the housing and settlement challenges faced by this population. The design tasks encompassed the proposal of housing units, temporary shelter modules, and a neighborhood center that could be acceptable, livable, and capable of fostering a sense of belonging within the community. In addition to the architectural dimension, students were expected to engage with the social and economic difficulties experienced by the migrant population. The Önder neighborhood in Ankara, Türkiye—where the Syrian population living under legal “temporary protection” status has settled through their own means—was designated as the project site.

Research Questions

The article titled Temporality, Migration, and Housing primarily aimed to answer the following research questions through the architectural projects produced within Studio-1, which were re-evaluated within the established theoretical framework.

What kinds of challenges does the migrant population living in “camps” organized for migrants encounter? Within these camps, what forms of spatial or architectural modifications do inhabitants implement in response to their own needs?

Can these user-driven spatial and architectural adaptations provide references for the development of innovative and alternative housing units or settlement models?

To what extent can architectural interventions facilitate interaction and mutual integration between migrants—both those residing in camps and those who have settled in cities through their own means—and the urban environment and its inhabitants?

Finally, can architectural strategies contribute to resolving the social, spatial, and economic challenges faced by migrant populations living in cities using their own limited resources?

Literature Review

For the article titled “Temporality, Migration, and Housing,” indexes such as Scopus, Avery, Ebsco, and Architectural Periodics, determined by the ÜAK (University of Refugees), were searched. In addition to architectural literature, relevant indexes were searched, specifically on temporality, migration, and housing. Data from relevant legislation and reports from the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), the European Commission, and the Republic of Türkiye were used. A significant base was created using resources from institutions such as the Ministry of Interior’s Directorate of Migration Management, and information on immigrant population rates was obtained from data from the Turkish Statistical Institute (TÜİK). Publications and research on the Önder neighborhood in Ankara have revealed the region’s history and its spatial transformation over time. Various maps used in the article are Google Earth-based and derived from scientific academic articles.

Methodology

The article, titled “Temporality, Migration, and Housing,” positions itself at the intersection of sociology, psychology, urban planning, and architecture, weaving these disciplines together through a shared inquiry into the spatial and social dimensions of displacement. A comprehensive literature review was undertaken to construct the study’s theoretical framework and to address the research questions from a cross-disciplinary perspective. During the development of the student projects that form the core of the study, second-, third-, and fourth-year students were tasked with conducting project-based research focused on housing units, residential modules, and neighborhood centers. This process was supported by an extensive bibliography, designed to encourage theoretical engagement with both the overarching themes and the specific context of Ankara’s Önder neighborhood. A collective field study involving all students and faculty was carried out in the Önder neighborhood—home to a significant Syrian migrant population and designated as the project site. Within this framework, key spatial references were identified, on-site observations and interviews were conducted, and initial design concepts for housing and neighborhood-scale projects were developed in response to existing conditions. The project process was further refined through critical reviews by faculty members and complemented by lectures from invited experts who provided specialized insights into the subject matter. Within the scope of the article, the architectural projects produced in the studio were subsequently reexamined, foregrounding innovative and alternative design approaches to the economic, social, and spatial challenges faced by migrant populations. These projects also opened discussions on the intertwined notions of place and belonging, reframed through the lenses of temporality, migration, and housing.

Conclusion

The theoretical research presented in the article titled “Temporality, Migration, and Housing” reveals that migrant populations experience profound spatial deprivation, both within the confines of formal camps and in the urban areas where they have resettled through their own means. The attempts of camp residents to

transform their immediate environments, beginning with the modification of their housing units, and their desire to appropriate and personalize these spaces, provide a crucial reference for addressing the broader spatial challenges faced by migrant communities. Building upon this reference, the innovative and alternative architectural projects examined in the study illustrate the potential for developing viable and inclusive urban settlements—from individual dwellings to neighborhood centers—where the agency of the migrant population becomes a defining component of spatial production. Moreover, the findings indicate that the economic empowerment of migrant populations can be fostered by mobilizing their own capacities and resources. At the same time, the research demonstrates that spatial strategies can serve as effective means of addressing social challenges, underscoring the significance of creating shared public spaces that facilitate interaction between migrant communities, the city, and its inhabitants. Collectively, these insights offer an instructive framework for rethinking notions of place and belonging, highlighting that the superficial organization of migrant settlements often results in persistent and deeply rooted spatial and social problems.

Kaynakça

Aksamija, A., Majzoub, R., & Philippou, M. (Eds.). (2021). *Design to live: Everyday inventions from a refugee camp*. MIT Press.

Alshekh Fattouh S. (2021), *Kent mültecilerinin entegrasyon süreci: Ankara/Altındağ örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

AlWaer, H., Sibley, M., & Cooper, I. (2023). Design and use of space in refugee camps: A case study of a contested terrain. *Urban Design and Planning*, 176(3), 123–141. <https://doi.org/10.1680/jurdp.22.00068>

Avrupa Komisyonu. (2024). *Zorunlu göç: Mülteciler, sığınmacılar ve ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (IDP'ler)*. Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Genel Müdürlüğü. https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/humanitarian-aid/forced-displacement_en

Çelik H. (2014), Ankara'nın anılarda yaşayan bağları ve bağ evi kültürü. *Türkiye Tohumcular Birliği (TÜRKTOB) Dergisi* 3(11), 5-49.

Daar, S., Hilal, S., & Petti, A. (2021). *Refugee heritage*. Art and Theory Publishing.

Dalal, A. (2020). The refugee camp as urban housing. *Housing Studies*, 37(2), 189–211. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1782850>

Demirtaş, D. (2023). *Suriyeli mültecilerin yer seçimi ve yerleşim (kalıcılık) karar süreçlerini şekillendiren unsurların incelenmesi: Yenimahalle (Ankara) örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Google Earth. <https://earth.google.com/web/>

Günaydın Temel, D. & Kahraman, Z.E. (2019). Göçmen mahallelerinde konut dış mekânında uyarılama: 'Küçük Halep,' Önder Mahallesi, Ankara örneği," *Ankara Araştırmaları Dergisi* 7(2), 415-431. <https://doi.org/10.5505/jas.2019.74936>

Herz, M. (2014). Refugee camps of the Western Sahara. *Humanity Journal* 4(3), s. 365–391. <https://humanityjournal.org/wp-content/uploads/2014/06/4.3-Refugee-Camps-of-the-Western-Sahara.pdf>

Kahraman, E. (2022). Understanding location choice of Syrian refugees from country to neighbourhood level: Opportunities, restrictions and expectations. *Habitat International*, 125, 102597. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2022.102597>

Karasu, M. A., & Aksungur, A. B. (2022). Göçmenlerin konut sorunu: Suriyeli göçmenler özelinde bir değerlendirme. *İdealkent*, 13(37), 2027–2050. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1108543>

Şenyapılı T. (2004). "Baraka" dan gecekonduya, Ankara'da kentsel mekânın dönüşümü 1923-1960, İletişim Yayınları 1051, Araştırma inceleme Dizisi 173, s.128.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Geçici koruma*. Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

UNHCR Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2016). *Shelter design catalogue*. UNHCR. https://emergency.unhcr.org/sites/default/files/2024-01/unhcr_shelter_design_catalogue_january_2016.pdf

UNHCR Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (2024). *Türkiye’deki mülteciler ve sığınmacılar*.
<https://www.unhcr.org/tr/kime-yardim-ediyoruz/tuerkiyedeki-muelteciler-ve-siginmacilar>
Wikimedia Commons. (n.d.). Erişim adresi: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16088333%29>